

**UCHWAŁA NR XLI/195/17
RADY GMINY RAKSZAWA**

z dnia 31 maja 2017 r.

w sprawie przyjęcia „Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Rakszawa na lata 2017-2020”

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2016 r., poz. 446 ze zm.) oraz art. 87 ust. 3 i ust. 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2014 r., poz. 1446 ze zm.) po uzyskaniu pozytywnej opinii Podkarpackiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków

Rada Gminy Rakszawa

uchwała, co następuje:

- § 1. Przyjmuje się „Program Opieki nad Zabytkami Gminy Rakszawa na lata 2017-2020” stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.
- § 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Rakszawa.
- § 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia i podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Podkarpackiego.

Przewodniczący Rady Gminy
Rakszawa

Paweł Przybyło
Paweł Przybyło

*Załącznik do Uchwały Nr XLI/195/17
Rady Gminy Rakszawa
z dnia 31 maja 2017r.*

**GMINA RAKSZAWA
POWIAT ŁĄCUCKI
WOJEWÓDZTWO PODKARPACKIE**

**PROGRAM
OPIEKI NAD ZABYTKAMI
GMINY RAKSZAWA
na lata 2017-2020**

kwiecień 2017r.

SPIS TREŚCI

Wstęp	4
1.Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami	5
2. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami	5
3. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	11
3.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.....	11
3.1.1. Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004-2020.....	11
3.1.2. Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030.....	12
3.1.3. Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020.....	13
3.1.4. Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2014-2017.....	13
3.2. Zgodność Programu z dokumentami szczebla wojewódzkiego i powiatowego.....	14
3.2.1. Strategia Rozwoju Województwa-Podkarpackie 2020.....	14
3.2.2. Regionalny Program Operacyjny Województwa Podkarpackiego 2014-2020.....	16
3.2.3. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego.....	16
3.2.4. Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami w Województwie Podkarpackim na lata 2014-2017.....	16
3.2.6. Program Rozwoju Kultury w województwie podkarpackim na lata 2010-2020.....	18
3.2.7. Program Rozwoju Powiatu Łańcuckiego do 2020 roku.....	19
4. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	19
4.1. Analiza dokumentów programowych Gminy Rakszawa.....	19
4.1.1. Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Rakszawa.....	20
4.1.2. Miejskowy Planu Zagospodarowania Przestrzennego pod tereny produkcyjno – usługowe „Browar” w miejscowości Rakszawa, gmina Rakszawa - część 1A.....	22
4.1.3. Program Ochrony Środowiska dla Gminy Rakszawa na lata 2013-2016 z uwzględnieniem lat 2017-2020.....	23
4.1.4. Plany odnowy miejscowości.....	24
4.2. Charakterystyka zasobów oraz analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy.....	26
4.2.1. Zarys historii obszaru gminy i krajobrazu kulturowego.....	26
4.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony.....	31
4.3.1. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków.....	31
4.3.2. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków.....	40
4.3.3. Wpisanie zabytku na Listę Skarbów Dziedzictwa.....	43
4.3.4. Uznanie zabytku za pomnik historii.....	44
4.3.5. Utworzenie parku kulturowego.....	44
4.3.6. Ustalenie ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego.....	45
4.4. Zabytki ujęte w Gminnej Ewidencji Zabytków.....	50
5. Zestawienie celów priorytetowych, kierunków działań i zadań do realizacji	51
5.1. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza SWOT.....	51
5.2. Założenia programowe.....	52
5.2.1. Priorytety programu opieki nad zabytkami.....	52
5.2.2. Kierunki działań i zadania programu opieki nad zabytkami.....	53

6. Instrumenty realizacji programu opieki nad zabytkami	54
7. Zasady oceny realizacji programu opieki nad zabytkami	54
8. Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami.....	54
Bibliografia.....	57
Załączniki:	59

Załącznik nr 1: Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków.

Załącznik nr 2: Zabytki nieruchome z terenu gminy Rakszawa nie wpisane do rejestru zabytków.

Załącznik nr 3: Zabytki archeologiczne z terenu gminy Rakszawa nie wpisane do rejestru zabytków.

Wstęp

Gmina Rakszawa położona jest w województwie podkarpackim, w powiecie łańcuckim. Położenie gminy jest bardzo korzystne. Znajduje się ona w niewielkiej odległości od miasta powiatowego Łańcuta (ok. 13 km) oraz stolicy województwa Rzeszowa (ok. 33 km). W latach 1975-1998 administracyjnie należała do województwa rzeszowskiego. Administracyjnie podzielona jest na trzy miejscowości: Rakszawa, Węgliska i Wydrze.

Siedzibą Gminy jest miejscowość Rakszawa. W skład Gminy Rakszawa wchodzi następujące sołectwa: Rakszawa Górna, Rakszawa Dolna, Rakszawa Kąty, Węgliska, Wydrze. Gmina Rakszawa zajmuje obszar 66,4 km², ponad połowa terenu gminy położona jest w strefie Brzozniańskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu. Na terenie gminy zamieszkuje 7382 mieszkańców¹.

Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Rakszawa na lata 2017-2020 jest drugą aktualizacją *Programu*. Przedmiotem opracowania *Programu* jest dziedzictwo kulturowe w granicach administracyjnych gminy, natomiast celem-określenie zasadniczych kierunków działań i zadań na rzecz opieki nad zabytkami.

Program jest zgodny z celami, zasadami i kierunkami wyznaczonymi przez krajowe, wojewódzkie, powiatowe dokumenty programowe oraz dokumentami wyznaczającymi kierunki polityki przestrzennej gminy.

Przyjęty przez Radę Gminy w formie uchwały gminny program opieki nad zabytkami jest elementem polityki samorządowej. Powinien służyć podejmowaniu planowych działań dotyczących inicjowania, wspierania, koordynowania badań i prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego.

Współpraca środowisk samorządowych i konserwatorskich przy realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami powinna przynieść wszystkim stronom wymierne korzyści: zachowanie dziedzictwa kulturowego dla przyszłych pokoleń, poprawą stanu obiektów zabytkowych, zwiększenie atrakcyjności przestrzeni publicznych, rozwój społeczno-gospodarczy.

Gminny program opieki nad zabytkami jest opracowywany na 4 lata. Z realizacji programu wójt (burmistrz, prezydent miasta), co 2 lata sporządza sprawozdanie, które przedstawia Radzie Gminy. Kolejne sporządzane programy opieki nad zabytkami powinny uwzględniać pojawiające się nowe uwarunkowania prawne i administracyjne, zmieniające się warunki społeczne, gospodarcze i kulturowe, nowe kryteria oceny i aktualny stan zachowania zasobu oraz prowadzone okresowo oceny efektów wdrażania obowiązującego programu.

Rada Gminy przyjmuje Program po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.

¹ wg stanu na dzień 31.03.2017r.

1. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Obowiązek sporządzania gminnego programu opieki nad zabytkami wynika z art. 87 *Ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* (Dz.U. z 2014 r. poz. 1446 z późn. zm.). Wójt sporządza gminny program opieki nad zabytkami, który:

- 1) winien być opracowywany na okres 4 lat;
- 2) służy celom określonym w ustawie;
- 3) przyjmuje Rada Gminy po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków;
- 4) ogłaszany jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym.

Z realizacji *Programu* Wójt sporządza co 2 lata sprawozdanie, które przedstawia Radzie Gminy.

Zgodnie z art. 87 ust. 2 *ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*, celem opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami jest w szczególności:

- 1) włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- 2) uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- 3) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- 4) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- 5) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- 6) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- 7) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

2. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami

Niniejszy Programu został opracowany w oparciu o wymienione poniżej ustawy:

- ⇒ Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami;
- ⇒ Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym;
- ⇒ Ustawa z dnia 26 marca 2012 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej

Zabytki zostały objęte ochroną zadeklarowaną jako konstytucyjny obowiązek państwa i każdego obywatela w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

Głównym aktem prawnym regulującym zasady ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce jest *ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* (Dz.U. z 2014 r. poz. 1446 z późn. zm.), która określa przedmiot, zakres i formy ochrony zabytków oraz opieki nad nimi, zasady tworzenia krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz finan-

sowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach, a także organizację organów ochrony zabytków.

Ustawa określa również obowiązki oraz kompetencje samorządu terytorialnego w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Do obowiązków Gminy należy w szczególności:

- a) prowadzenie gminnej ewidencji zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomości z terenu gminy (art. 22. p. 4)
- b) sporządzanie (na okres 4 lat) gminnego programu opieki nad zabytkami (art. 87);
- c) uwzględnianie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami przy sporządzaniu i aktualizacji strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej (art. 18 i 19).
- d) sporządzanie gminnego planu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych opracowywanego zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r.

Ochrona zabytków w myśl zapisów art. 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami polega, w szczególności na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- 1) zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- 2) zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- 3) udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- 4) przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- 5) kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- 6) uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Zgodnie z art. 5 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności na zapewnieniu warunków:

- 1) naukowego badania i dokumentowania zabytku;
- 2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
- 3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- 4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;
- 5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy sporządzaniu i aktualizacji koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, planu zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej, analiz i studiów z za-

kresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego (art.18).

W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się, w szczególności ochronę (art.19):

- 1) zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia;
- 2) innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków;
- 3) parków kulturowych.

W decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego uwzględnia się w szczególności ochronę:

- 1) zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia;
- 2) innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków.

W przypadku gdy gmina posiada gminny program opieki nad zabytkami, ustalenia tego programu uwzględnia się w studium i planie zagospodarowania przestrzennego. W studium i planie, o których mowa powyżej ustala się, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków (art.19).

Zgodnie z *art.3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*, **zabytkiem** jest nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Zgodnie z *art.6 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*, **ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania;**

- 1) zabytki nieruchome będące w szczególności:
 - a) krajobrazami kulturowymi,
 - b) układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
 - c) dziełami architektury i budownictwa,
 - d) dziełami budownictwa obronnego,
 - e) obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
 - f) cmentarzami,
 - g) parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
 - h) miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

- 2) **zabytki ruchome** będące, w szczególności:
 - a) dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
 - b) kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
 - c) numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
 - d) wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
 - e) materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 2012 r. poz. 642 i 908 oraz z 2013 r. poz. 829),
 - f) instrumentami muzycznymi,
 - g) wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
 - h) przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
- 3) **zabytki archeologiczne** będące, w szczególności:
 - a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
 - b) cmentarzyskami,
 - c) kurhanami,
 - d) relikwiami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.
- 4) Ponadto ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

Formami ochrony zabytków są: (art.7).

- a) wpis do rejestru zabytków,
- b) wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa,
- c) uznanie za pomnik historii,
- d) utworzenie parku kulturowego,
- e) ustalenie ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Do rejestru zabytków wpisuje się zabytek nieruchomy na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku nieruchomego lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy. Do rejestru może być również wpisane otoczenie zabytku wpisanego do rejestru, a także nazwa geograficzna, historyczna lub tradycyjna tego zabytku. (art.9).

Zgodnie z art. 22 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy.

W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte (art. 22 ust. 5):

- 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
- 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
- 3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Wykonywanie zadań w zakresie kultury i ochrony zabytków jest także ustawowym zadaniem samorządów.

Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2016 r. poz. 446 ze zm.) określa zadania własne gminy. Wymienione w ustawie zadania obejmują także zagadnienia odnoszące się wprost, bądź pośrednio do ochrony zabytków. Należą do nich w szczególności zadania, które obejmują kwestie:

- ⇒ ładu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej;
- ⇒ gminnych dróg, ulic, mostów, placów oraz organizacji ruchu drogowego;
- ⇒ kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- ⇒ kultury fizycznej i turystyki;
- ⇒ zieleni gminnej i zadrzewień;
- ⇒ cmentarzy gminnych;
- ⇒ utrzymania gminnych obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych;
- ⇒ promocji gminy.

W celu skutecznej opieki nad zabytkami istotne jest ponadto uwzględnienie innych uregulowań prawnych dotyczących ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, które znajdują się w następujących aktach prawnych:

-ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz.U. z 2012 poz. 406 z późn. zm.) precyzuje, iż działalność kulturalna polega na tworzeniu, upowszechnianiu i ochronie kultury (art. 1, ust. 1); działalność kulturalna instytucji kultury nie stanowi przy tym działalności gospodarczej w rozumieniu odrębnych przepisów (art. 3, ust. 2). Mecenas nad nią sprawuje państwo oraz organy jednostek samorządu terytorialnego w zakresie ich właściwości; polega on na wspieraniu i promocji twórczości, edukacji i oświaty kulturalnej, działań i inicjatyw kulturalnych oraz opiece nad zabytkami (art. 1, ust. 2 i 4).

Ustawa precyzuje, iż formami organizacyjnymi działalności kulturalnej są w szczególności: teatry, opery, operetki, filharmonie, orkiestry, instytucje filmowe, kina, muzea, biblioteki, domy kultury, ogniska artystyczne, galerie sztuki oraz ośrodki badań i dokumentacji w różnych dziedzinach kultury (art. 2). Jednostki samorządu terytorialnego organizują działalność kulturalną tworząc samorządowe instytucje kultury, dla których prowadzenie takiej działalności jest podstawowym celem statutowym, przy czym prowadzenie działalności kulturalnej jest zadaniem własnym jednostek samorządu terytorialnego o charakterze obowiązkowym (art. 9). Organizator (w tym np. jednostka samorządu terytorialnego) zapewnia instytucji kultury środki niezbędne do rozpoczęcia i prowadzenia działalności kulturalnej oraz do utrzymania obiektu, w którym ta działalność jest prowadzona (art. 12).

- *ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym* (Dz. U. z 2016r. poz. 778 z późn. zm.) określa zasady kształtowania polityki przestrzennej przez jednostki samorządu terytorialnego i organy administracji rządowej oraz zakres i sposoby postępowania w sprawach przeznaczania terenów na określone cele oraz ustalania zasad ich zagospodarowania i zabudowy. Ustawa, mówi także, że w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, uwzględnia się wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.
- *ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane* (Dz. U. z 2016r. poz. 290 z późn. zm.) normuje działalność obejmującą sprawy projektowania, budowy, utrzymania i rozbiórki obiektów budowlanych oraz określa zasady działania organów administracji publicznej w tych dziedzinach. Przepisy ustawy nie naruszają przepisów odrębnych, a w szczególności, między innymi o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami - w odniesieniu do obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów i obszarów objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.
- *ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska* (Dz. U. z 2017r., poz. 519), która mówi między innymi o tym, że ochrona środowiska polega na zachowaniu wartości kulturowych.
- *ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody* (Dz. U. z 2016 r., poz. 2134 z późn. zm.) której przepisy określają między innymi kompetencje dotyczące wycinki i pielęgnacji drzew, na terenach objętych prawną opieką konserwatorską.
- *ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami* (Dz. U. z 2016 r., poz. 2147 z późn. zm.), w rozumieniu ustawy, celem publicznym jest między innymi: opieka nad nieruchomościami, stanowiącymi zabytki w rozumieniu przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Ustawa określa między innymi postępowanie wobec nieruchomości objętych prawną ochroną konserwatorską.
- *ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie* (Dz. U. z 2016 r., poz. 1817 z późn. zm.) w ramach ustawy, gminy mogą wspierać działalność kulturalną związaną z ochroną zabytków i tradycji prowadzoną przez organizacje pozarządowe (między innymi stowarzyszenia).

Zasady ochrony zabytków znajdujących się w muzeach i w bibliotekach zostały określone w:

- *ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach* (Dz. U. z 2012 r., poz. 987 z późn. zm.), która określa podstawowe ramy i zasady funkcjonowania polskich muzeów.
- *ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach* (Dz. U. z 2012, poz. 642 z późn. zm.), która mówi że biblioteki i zbiory stanowią dobro narodowe oraz służą zachowaniu dziedzictwa narodowego. Biblioteki organizują i zapewniają dostęp do zasobów dorobku nauki i kultury polskiej oraz światowej.

Ochronę materiałów archiwalnych regulują przepisy *ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach* (Dz. U. z 2016 r., poz. 1506 z późn. zm.).

3. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

3.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

Konstytucyjnym obowiązkiem Państwa (art. 5 i 6 konstytucji RP) jest ochrona dziedzictwa kulturowego. *Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Rakszawa na lata 2017-2020* wpisuje się w cele strategiczne dotyczące ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego realizowane na szczeblu krajowym. Należą do nich: Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004-2020, Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030, Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020 i Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2014-2017.

3.1.1. Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004-2020

Ogólne wytyczne do konstruowania gminnych programów opieki nad zabytkami zawiera przyjęta przez Radę Ministrów w dniu 21 września 2004 r. *Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004-2013* (w 2005 r. Ministerstwo Kultury przygotowało *Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020*), będąca rządowym dokumentem tworzącym ramy dla nowoczesnego mecenatu państwa w sferze kultury, a przede wszystkim dla nowoczesnej polityki kulturalnej państwa, funkcjonującej w warunkach rynkowych, a także dla wspólnoty Polski z Unią Europejską.

Narodowa Strategia Rozwoju Kultury obejmuje wszystkie sfery i zagadnienia jakie wiążą się z funkcjonowaniem kultury w Rzeczypospolitej Polskiej. Cechą charakterystyczną jest horyzontalne ujęcie wielu zagadnień, które znalazły swój odpowiednik w Narodowych Programach Kultury, będących podstawowymi dokumentami programowymi realizowania przyjętej strategii. Wśród działań określonych w Strategii znalazły się tylko takie, które w bezpośredni sposób przekładają się na rozwój kultury. Z punktu widzenia systemu wdrażania Strategii, a poprzez to kształtowania warunków opieki nad zabytkami, bardzo istotne znaczenie ma fakt, iż po raz pierwszy docelowym obszarem działania państwa w dziedzinie kultury i ochrony dziedzictwa narodowego jest region. *Narodowa Strategia Rozwoju Kultury* wskazuje także bardzo ważną przemianę w kształtowaniu podejścia do sposobów ochrony dziedzictwa kulturowego. Współczesna ochrona zabytków powinna skupiać się bowiem na powiązaniu kultury z rozwojem gospodarczym i dochodami regionów ponieważ m.in. „Kultura wraz z przemysłami kultury staje się sektorem generującym dochody, nowe miejsca pracy, a także czynnikiem zwiększającym atrakcyjność lokalizacyjną regionów dla inwestorów i mieszkańców”.

Warto podkreślić, że autorzy *Uzupełnienia Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2020* dostrzegli dużą dysproporcję w rozwoju kultury w różnych regionach kraju, zauważając przy tym dominację w tej dziedzinie Mazowsza oraz Małopolski. Z tego powodu w dokumencie wyznaczono jako cel strategiczny zrównoważenie rozwoju kultury w regionach, któremu towarzyszy 12 celów cząstkowych/uzupełniających:

- 1) Wzrost efektywności zarządzania sferą kultury,
- 2) Zmniejszenie dysproporcji regionalnych w rozwoju i dostępie do kultury,
- 3) Wzrost udziału kultury w PKB,
- 4) Zachowanie dziedzictwa kulturowego zabytków,
- 5) Modernizacja i rozbudowa infrastruktury kultury,

- 6) Wzrost uczestnictwa w kulturze,
- 7) Rozwój szkół artystycznych i zwiększenie liczby godzin edukacji kulturalnej w programach szkolnych,
- 8) Efektywna promocja twórczości.
- 9) Promocja polskiej kultury zagranicą.
- 10) Ochrona własności intelektualnej i walka z piractwem.
- 11) Wprowadzenie innowacyjnych rozwiązań w systemie organizacji działalności kulturalnej i w systemie upowszechniania kultury.
- 12) Rozwój przemysłów kultury (kinematografia, media, design, wydawnictwa, fonografia).

Strategia w perspektywie lat 2004 – 2020 wyznaczyła następujące obszary strategiczne, z których jedno wprost a inne pośrednio mogą odnosić się do zachowania dziedzictwa na poziomie samorządowym:

- 1) promocja czytelnictwa i wsparcie sektora książek i wydawnictw,
- 2) ochrona dziedzictwa kulturowego, w tym szczególnie ochrona i rewaloryzacja zabytków,
- 3) wzmocnienie efektywności działania i roli instytucji artystycznych w kreowaniu sfery kultury, w tym i promocji polskiej twórczości artystycznej,

Natomiast cele cząstkowe będą realizowane w ramach pięciu obszarów priorytetowych którym odpowiadają Narodowe Programy Kultury (NPK). Wśród nich najważniejszym dla ochrony zabytków jest: *Dziedzictwo kulturowe NPK Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego*.

Wspomniane Narodowe Programy Kultury zostały uszczegółowione i rozszerzone w programach operacyjnych Ministra Kultury, których jest 11. Programy operacyjne, skierowane m.in. do samorządów są ogłaszane decyzją Ministra Kultury wraz z alokacją finansową na dany rok budżetowy. Najważniejszym dla tematyki tego opracowania jest program operacyjny „Dziedzictwo Kulturowe”, w ramach którego istotne dla Gminy Rakszawa wydają się następujące zagadnienia:

- ochrona zabytków
- wspieranie działań muzealnych
- kultura ludowa i tradycyjna (także w kontekście ratyfikowanej w ostatnich l. przez Rzeczpospolitą Konwencji UNESCO w sprawie ochrony dziedzictwa niematerialnego)
- ochrona zabytków archeologicznych

3.1.2 Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030

Uchwałą Nr 125/2014 z dnia 24 czerwca 2014 r. Rada Ministrów określiła Koncepcje Przestrzennego Zagospodarowania Kraju do 2030 roku, która będzie realizowana poprzez realizację celów szczegółowych:

Cel 1. Podwyższenie konkurencyjności głównych ośrodków miejskich Polski w przestrzeni europejskiej poprzez ich integrację funkcjonalną przy zachowaniu policentrycznej struktury systemu osadniczego sprzyjającej spójności.

Cel 2. Poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów.

Cel 3. Poprawa dostępności terytorialnej kraju w różnych skalach przestrzennych poprzez rozwijanie infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej.

Cel 4. Kształtowanie struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych Polski.

Cel 5. Zwiększenie odporności struktury przestrzennej kraju na zagrożenia naturalne i utraty bezpieczeństwa energetycznego oraz kształtowanie struktur przestrzennych wspierających zdolności obronne państwa.

Cel 6. Przywrócenie i utrwalenie ładu przestrzennego.

3.1.3. Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020

Głównym celem Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego (przyjęta przez Radę Ministrów w dniu 26.03.2013r.) jest wzmocnienie udziału kapitału społecznego w rozwoju społeczno-gospodarczym kraju. Głównemu celowi przyporządkowano cztery cele szczegółowe, wśród których czwarty, „Rozwój i efektywne wykorzystanie potencjału kulturowego i kreatywnego”, priorytet 4.1. „Wzmocnienie roli kultury w budowaniu spójności społecznej” odnieść można do ochrony dziedzictwa kulturowego. Wśród kierunków działań wymienia się:

- tworzenie warunków wzmocniania tożsamości i uczestnictwa w kulturze na 15 poziomie lokalnym, regionalnym i krajowym,
- ochronę dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego oraz krajobrazu,
- digitalizację, cyfrową rekonstrukcję i udostępnianie dóbr kultury.

W Strategii podnosi się również kwestię aktywnego udziału społeczeństwa w ochronie zabytków i opiece nad nimi.

3.1.4. Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2014-2017

Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami uchwalony przez Radę Ministrów Uchwałą nr 125/2014 z dn. 24.06.2014 na lata 2014-2017 jest pierwszym tego typu opracowaniem w historii Rzeczypospolitej. W Krajowym programie, w ramach trzech obszarów, zdiagnozowano sposób funkcjonowania administracji związanej z ochroną zabytków, stan zabytków oraz obszar omawiający współpracę na rzecz ochrony zabytków. Następnie przeprowadzono analizę SWOT oraz skonfrontowano z dokumentami strategicznymi dla kraju. Jednym z istotniejszych rozdziałów, jest ten poświęcony kierunkowi rozwoju. Zawarto w nim trzy cele szczegółowe:

Cel szczegółowy 1: Wspieranie rozwiązań systemowych na rzecz ochrony zabytków w Polsce

Cel szczegółowy 2: Wzmocnienie synergii działania organów ochrony zabytków

Cel szczegółowy 3: Tworzenie warunków do aktywnego uczestnictwa w kulturze, edukacji na rzecz dziedzictwa kulturowego oraz jego promocji i reinterpretacji.

W kontekście ochrony zabytków na poziomie samorządowym ważne są zagadnienia horyzontalne zdefiniowane w Krajowym Programie:

- a) dostosowanie prawa i praktyki ochrony zabytków w Polsce do standardów międzynarodowych – m.in. wdrożenie podejścia krajobrazowego, w tym podkreślenie roli parków kulturowych – jako jednej z kluczowych form ochrony zabytków,

- b) wzmocnienie realizacji konstytucyjnej zasady pomocniczości, w szczególności w odniesieniu do zadań realizowanych przy zaangażowaniu obywateli lub skierowanych bezpośrednio do nich,
- c) zwiększenie efektywności ochrony lokalnego dziedzictwa kulturowego – poprzez lepszy przepływ informacji pomiędzy organami ochrony zabytków a społecznościami żyjącymi w ich otoczeniu,
- d) zwiększenie zaangażowania samorządów w ochronę i opiekę nad zabytkami oraz wzmocnienie zaangażowania społecznego na rzecz ochrony zabytków,
- e) działania administracyjne na rzecz zwiększania dostępności obiektów zabytkowych dla osób niepełnosprawnych – likwidowanie barier i łagodzenie uciążliwości związanych z niepełnosprawnością ma istotne znaczenie dla przeciwdziałania wykluczenia tej grupy społecznej z dostępu do dóbr kultury, w tym dostępu do zabytków.

Zagadnienia horyzontalne nie tworzą dodatkowego poziomu w hierarchicznej strukturze dokumentu, zgodnie z jego podziałem na cel główny, cele szczegółowe i kierunki działania. Wskazują jednak tematy priorytetowe w obszarze ochrony zabytków, przyjęte do realizacji do 2017 r.

3.2. Zgodność Programu z dokumentami szczebla wojewódzkiego i powiatowego

3.2.1. Strategia Rozwoju Województwa-Podkarpackie 2020

Strategia Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2020 (SRW) jest dokumentem, który wyznacza kierunki polityki regionalnej mającej na celu rozwój województwa w czterech podstawowych zakresach działania. *SRW* została opracowana na lata 2007-2020, następnie aktualizowana w 2010 r. Obecny dokument jest kolejną aktualizacją wynikłą ze zmieniających się uwarunkowań w skali kraju oraz Unii Europejskiej. *SRW* zakłada cel główny jaki zamierza osiągnąć, a jest nim: „Efektywne wykorzystanie zasobów wewnętrznych i zewnętrznych dla zrównoważonego i inteligentnego rozwoju społeczno-gospodarczego drogą do poprawy jakości życia mieszkańców.”

Zapisy odnoszące się do dziedzictwa kulturowego znalazły się w następujących miejscach:

Działanie strategiczne 2. Kapitał ludzki i społeczny

2.2 Kultura i dziedzictwo kulturowe

cel: 1 Rozwinięty i efektywnie wykorzystany potencjał kulturowy regionu

Kierunki działania:

2.2.3. Ochrona, promocja i zarządzanie dziedzictwem kulturowym regionu

„Dziedzictwo kulturowe powinno być z jednej strony przedmiotem ochrony i opieki, z drugiej zaś potencjałem, który winien zostać wykorzystany dla rozwoju województwa i budowania kapitału społecznego. Konieczne jest podejmowanie przedsięwzięć, ukierunkowanych zarówno na kompleksową ochronę i zachowanie zasobów dziedzictwa kulturowego (m.in. poprzez zwiększenie funduszy na prace remontowo-konserwatorskie), jak również na jego odpowiednią promocję i wdrażanie nowoczesnego (efektywnego i racjonalnego) modelu zarządzania. Za istotne należy również uznać działania o charakterze edukacyjnym i popularyzatorskim skierowane do mieszkańców regionu. Przybliżenie walorów materialnego i niematerialnego dziedzictwa kulturowego regionu, a także podniesienie świadomości ich wartości służyć będzie nie tylko ich zachowaniu i lepszej ochronie, ale także może przyczynić się do wzrostu tożsamości regionalnej i lokalnej mieszkańców.

Zakładane efekty realizowanych działań:

- kształtowanie krajobrazu kulturowego rozumiane jako zintegrowana ochrona dziedzictwa kulturowego i środowiska przyrodniczego, szczególnie w zakresie poprawy ładu przestrzennego i estetyki otoczenia; ochrona i kształtowanie zabudowy historycznych miast i miasteczek oraz układów ruralistycznych; zapobieganie degradacji i ochrona zasobów dziedzictwa przyrodniczego regionu,
- poprawa stanu zachowania i ochrona obiektów oraz miejsc cennych kulturowo, m.in. poprzez wykorzystanie narzędzi prawa miejscowego a także przeciwdziałanie procesowi ich dewastacji i degradacji,
- utrzymanie wielokulturowego bogactwa, tożsamości lokalnej i regionalnej m.in. poprzez działania o charakterze edukacyjnym i popularyzatorskim, w tym wspieranie folkloru i sztuki ludowej oraz ochronę wartości niematerialnych,
- stworzenie systemu i procedur w celu funkcjonalnego zarządzania kulturą, dziedzictwem kulturowym i przyrodniczym, z uwzględnieniem rozwoju partnerstwa sektora publicznego, pozarządowego i prywatnego, poprawy funkcjonowania instytucji kultury i ochrony zabytków,
- badanie i dokumentowanie regionalnego dziedzictwa kulturowego oraz jego upowszechnianie i promocja dla zastosowań utylitarnych,
- utworzenie w woj. podkarpackim wyspecjalizowanej instytucji kultury, zajmującej się historią i dziedzictwem Kresów,
- wzmocnienie współpracy transgranicznej i międzynarodowej w zakresie ochrony i wykorzystania dziedzictwa kulturowego,
- promocja najcenniejszych elementów dziedzictwa kulturowego z wykorzystaniem dostępnych w tym zakresie instrumentów typu kampanie informacyjne regionalne i ogólnopolskie, akcje promocyjne, konferencje, debaty, sympozja, eksperymenty, badania, publikacje.”

Działanie strategiczne 3. Sień osadnicza

Działanie: 3.4 Funkcje obszarów wiejskich

Kierunki działania:

3.4.3. Integracja i aktywizacja społeczności wiejskiej służące zaspokajaniu potrzeb społecznych i kulturalnych w kontekście procesu odnowy wsi

Zakładane efekty realizowanych działań:

- zachowanie, odtworzenie, zabezpieczenie lub oznakowanie cennego lokalnego dziedzictwa krajobrazowego, przyrodniczego i historycznego

Strategia Rozwoju Województwa jest dokumentem programowym, odnoszącym się do zrównoważonego rozwoju województwa, ujętego w sposób możliwie całościowy. Istotną rolę w grupie podmiotów sektora publicznego, m.in. od których w różnym stopniu zależy realizacja *Strategii*, „odgrywają samorządy lokalne oraz ich porozumienia i związki, bowiem procesy rozwoju regionalnego są silnie uwarunkowane rozwojem jednostek lokalnych. Sprzężenie tych procesów jest niezbędne do wdrażania zmian na poziomie regionu. Ponadto, efektywna współpraca samorządów powoduje z jednej strony obniżenie kosztów ponoszonych nakładów zaś z drugiej efekt synergii i osiągnięcie zwiększonych efektów końcowych”.

Instrumentami wdrożeniowymi SRW będą:

- Regionalny Program Operacyjny Województwa Podkarpackiego 2014
- Podkarpackie Forum Terytorialne
- Krajowe programy operacyjne
- Instrumenty prawno-administracyjne i planistyczne (m.in. plan zagospodarowania przestrzennego województwa, studia uwarunkowań zagospodarowania przestrzennego itp.)
- Zintegrowane programy strategiczne: komplementarne w stosunku do SRW programy rozwoju społeczno-gospodarczego odnoszące się do konkretnego terytorium wyodrębnionego ze względu na jego specyfikę (np. Bieszczady, Błękitny San), stanowiące rozwinięcie i uszczegółowienie jej zapisów.
- Instrumenty finansowe (m.in. wieloletnie prognozy finansowe, pomoc finansowa udzielana jednostkom samorządu terytorialnego)
- Instrumenty informacyjno-promocyjne

3.2.2. Regionalny Program Operacyjny Województwa Podkarpackiego 2014-2020

Problematyka opieki nad zabytkami znalazła także swoje miejsce w Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020 w celach szczegółowych:

- 1) Poprawa jakości środowiska oraz zachowanie i ochrona zasobów przyrodniczych i wartości krajobrazowych,
- 2) Wspieranie rozwoju gospodarczego regionu, wykorzystanie potencjału turystycznego i dziedzictwa kulturowego oraz ochrona wartości przyrodniczo-krajobrazowych.

Stwierdzono, że jeden ze strategicznych kierunków rozwoju województwa powinna stanowić gospodarka turystyczna – istotny czynnik rozwoju społeczno-gospodarczego, wynikający bezpośrednio z analizy potencjału zawartego w walorach turystycznych województwa, który należy w pełni wykorzystać w celu pobudzenia koniunktury gospodarczej w województwie. Zauważono, iż rozwój gospodarki turystycznej może bezpośrednio wspomagać działalność instytucji chroniących regionalne dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze.

3.2.3. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego uchwalony uchwałą Nr XLVIII/522/02 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 30 sierpnia 2002r., a właściwie zawarta w nim koncepcja ochrony dziedzictwa kulturowego, były wstępnie opiniowane przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Autorzy planu podnoszą, iż województwo podkarpackie posiada liczne i bardzo zróżnicowane zespoły i obiekty zabytkowe. Kierunki polityki przestrzennej zawarte w planie zostały powiązane z określonymi w strategii rozwoju województwa priorytetami, celami i kierunkami działań. Wśród nich trzecie pole strategiczne to Kultura, turystyka i ochrona środowiska. W ramach tego pola za priorytet przyjęto Rozwój kultury i ochronę walorów przyrodniczych i krajobrazowych regionu jako warunek podniesienia konkurencyjności produktu turystycznego.

Za jeden z trzech przyjętych w jego ramach celów strategicznych uznano wzbogacenie istniejących i kreowanie nowych produktów turystycznych opartych na dziedzictwie kulturowym i unikatowych wartościach przyrodniczo-kulturowych. Jednym ze sposobów realizacji tego celu winna być rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego, wartości krajobrazowych i przyrodniczych oraz roz-

wój działalności kulturowej jako podstawy tworzenia produktu turystycznego. Ważne dla ochrony dziedzictwa kulturowego są przyjęte w Planie zasady, wśród których istotne znaczenie dla ochrony i opieki nad zabytkami mają przede wszystkim:

- ochrona zasobów kultury materialnej i niematerialnej oraz utrzymanie ładu przestrzennego w obrębie dawnych układów urbanistycznych i obszarów proponowanych do ochrony krajobrazu kulturowego,
- przeznaczanie obszarów predysponowanych do ochrony przyrodniczej i krajobrazowej oraz obiektów stanowiących dziedzictwo kulturowe o różnym reżimie ochronnym, oparte o dokładne rozpoznanie zasobów, waloryzację terenu i określenie odporności środowiska na antropopresję,
- tworzenie spójnego systemu ekologicznego poprzez rozwój wielko przestrzennych obszarów ochrony środowiska naturalnego i kulturowego,
- promocja obszarów koncentracji walorów turystycznych, zespołów i obiektów zabytkowych w celu ich gospodarczego wykorzystania,
- zasada maksymalnej integracji działań na rzecz ochrony środowiska, w szczególności walorów krajobrazowych, przyrody, ochrony bioróżnorodności przyrody i krajobrazu kulturowego w sferze badawczej, społeczno-gospodarczej i ekonomicznej oraz w wojewódzkich programach sektorowych, na obszarach transgranicznych i na obszarach stykowych z sąsiednimi województwami,
- ograniczanie negatywnych skutków działalności urządzeń infrastruktury technicznej, społecznej i gospodarczej oraz różnych form aktywności społecznej i gospodarczej na środowisko naturalne i kulturowe.

W Planie zawarto również ustalenia w zakresie ochrony, kształtowania i racjonalnego wykorzystania krajobrazu kulturowego, w których określono i wymieniono m.in.: obszary szczególnej ochrony krajobrazu kulturowego, obszary rezerwatów kulturowych, obiekty zabytkowe i zespoły obiektów zabytkowych przewidziane do szczególnej ochrony i wykorzystania turystycznego (m.in. jako Pomniki Historii). Wskazano także na historyczne układy urbanistyczne przewidziane do szczególnej ochrony, obiekty i zespoły obiektów wymagające stałej ochrony konserwatorskiej, istniejące i projektowane Szlaki kulturowe oraz określono zasady ochrony i zagospodarowania przestrzennego na obszarach szczególnej ochrony krajobrazu kulturowego, jak również zasady ochrony układów urbanistycznych objętych szczególną ochroną.

W trakcie opracowywania jest Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego -Perspektywa 2030.

3.2.4. Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami w Województwie Podkarpackim na lata 2014-2017

Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami w Województwie Podkarpackim na lata 2014-2017 został przyjęty Uchwałą nr uchwały NR XLII/846/14 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 27 stycznia 2014 r. W Programie wyznaczono priorytety i kierunki działania dla obszaru całego województwa w oparciu o analizę stanu zachowania obiektów, ich ochrony, tendencji dotyczących ochrony dziedzictwa oraz polityki regionalnej. Wybrane założenia i kierunki działania w oparciu o analizę stanu dziedzictwa kulturowego zostały zawarte w 3 priorytetach w których określono kierunki działania:

Priorytet I

Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego.

Kierunek działań 1: Rewaloryzacja i rewitalizacja układów urbanistycznych i ochrona układów ruralistycznych.

Kierunek działań 2: Zachowanie tożsamości regionalnej i lokalnej oraz historycznej wielokulturowości regionu.

Kierunek działań 3: Tworzenie parków kulturowych jako forma ochrony krajobrazu kulturowego.

Priorytet II

Ochrona i zarządzanie dziedzictwem kulturowym jako czynniki rozwoju społeczno-gospodarczego województwa.

Kierunek działań 1: Ochrona obiektów zabytkowych o szczególnej wartości, wpisanych oraz przedysponowanych do wpisania na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturalnego i Naturalnego UNESCO oraz Listę Pomników Historii.

Kierunek działań 2: Zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.

Kierunek działań 3: Wzmocnienie poziomu ochrony zabytków przemysłu, techniki i sztuki inżynierskiej.

Kierunek działań 4: Opieka nad zabytkami ruchomymi.

Kierunek działań 5: Podejmowanie działań umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Priorytet III

Badanie i dokumentacja dziedzictwa kulturowego materialnego i niematerialnego oraz promocja i edukacja służące budowaniu tożsamości.

Kierunek działań 1: Rozpoznanie i dokumentowanie zasobu zabytków oraz przetwarzanie informacji o zabytkach.

Kierunek działań 2: Działania szkoleniowe oraz edukacja i promocja wiedzy o dziedzictwie kulturowym regionu.

Kierunek działań 3: Tematyczne szlaki turystyczne.

Zakłada się, że zadania określone Wojewódzkim Programie Opieki nad Zabytkami w Województwie Podkarpackim będą realizowane w wyniku następujących działań:

1. wspólne działanie władz regionu z ministerstwem właściwym do spraw kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego, z wojewódzkim konserwatorem zabytków, jednostkami samorządu terytorialnego, diecezjami, organizacjami pozarządowymi i stowarzyszeniami regionalnymi, ośrodkami naukowymi oraz właścicielami i posiadaczami obiektów,
2. działania własne władz regionu.

3.2.6. Program Rozwoju Kultury w województwie podkarpackim na lata 2010-2020

Program Rozwoju Kultury w województwie podkarpackim na lata 2010-2020 został opracowany przez Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego (załącznik do Uchwały Nr XLVI/876/10 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 26 kwietnia 2010 r.) wyznaczając cele strategiczne rozwoju kultury w województwie podkarpackim na lata 2010-2020, wzięto pod uwagę siedem zasadniczych elementów, które z jednej strony są podyktowane przeobrażeniami kultury w wymiarze globalnym, z drugiej zaś uwzględniają uwarunkowania regionalne.

Są to:

1. Cel strategiczny I. Ochrona dziedzictwa kulturowego
2. Cel strategiczny II. Edukacja kulturalna
3. Cel strategiczny III. Wsparcie dla społecznego ruchu kulturalnego
4. Cel strategiczny IV. Nowoczesne technologie w kulturze
5. Cel strategiczny V. Dostosowanie infrastruktury kulturalnej do obowiązujących standardów i trendów światowych
6. Cel strategiczny VI. Promocja województwa poprzez kulturę w kraju i poza jego granicami
7. Cel strategiczny VII. Zwiększenie uczestnictwa w kulturze poprzez zinstytucjonalizowane formy aktywizacji różnych środowisk

Wyznaczone niniejszym programem cele strategiczne podejmują swoją zawartością merytoryczną problematykę koniecznych przemian w dziedzinie kultury, umiejscawiając je jednocześnie w charakterystycznych dla województwa podkarpackiego uwarunkowaniach. Wychodząc naprzeciw projektowanej reformie prawa kultury i zasad jej finansowania, odnoszą się do najbardziej pożądaných przemian w skali mikro i jako takie mogą stanowić drogowskaz dla wszystkich podmiotów zajmujących się dziedziną kulturalnej aktywności. Mając na uwadze fakt, że przewidywane przeobrażenia sfery kultury będą procesem długotrwałym, przyjęto, że okres dziesięciu lat obowiązywania niniejszego dokumentu programowego jest wystarczający do realizacji założonych w nim celów, które przeprowadzą podkarpacką kulturę przez okres przejściowy i umożliwią jej dostosowanie do obowiązujących trendów po wprowadzonych zmianach, a tym samym osiągnięcie poziomu oczekiwanego i wymaganego w realiach XXI w.

3.2.7. Program Rozwoju Powiatu Łańcuckiego do 2020 roku

Program Rozwoju Powiatu Łańcuckiego do 2020 roku został opracowany przez Powiat Łańcuckim i przyjęty przez Radę Powiatu Łańcuckiego Uchwałą Nr XI / 73 / 2015 z dnia 8 grudnia 2015 r.

Kwestie związane z opieką nad zabytkami w skazano w Priorytecie strategicznym nr 1. Tworzenie warunków do pełniejszego wykorzystania potencjału turystycznego powiatu opartego na zasobach kulturowych i przyrodniczych, Cel strategiczny 1.1 Zwiększenie ruchu turystycznego na terenie powiatu, opartego na turystach o dłuższym okresie pobytu.

Kierunki działań:

- Ochrona i rewitalizacja zasobów dziedzictwa kulturowego ze szczególnym uwzględnieniem zabytków z obszaru Miasta Łańcuta;
- Propagowanie projektów edukacyjnych wykorzystujących zasoby kulturowe i przyrodnicze powiatu;

4. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

4.1. Analiza dokumentów programowych Gminy Rakszawa

Program Opieki nad Zabytkami Gminy Rakszawa na lata 2017-2020 jest spójny z następującymi dokumentami programowymi Gminy Rakszawa:

1. Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Rakszawa opr. w 2001 roku;
2. Miejscowy Planu Zagospodarowania Przestrzennego pod tereny produkcyjno – usługowe „Browar” w miejscowości Rakszawa, gmina Rakszawa - część 1A, opr. 2015;
3. Program Ochrony Środowiska dla Gminy Rakszawa na lata 2013-2016 z uwzględnieniem lat 2017-2020;
4. Plan Odnowy Miejscowości Rakszawa na lata 2010-2018;
5. Plan Odnowy Miejscowości Węgliska na lata 2013-2020;
6. Plan Odnowy Miejscowości Wydrze na lata 2008-2015

4.1.1. Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Rakszawa

Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Rakszawa zostało uchwalone przez Radę Gminy w Rakszawie Uchwałą nr XXXV/253/2002 z dnia 25 czerwca 2002 r. *Studium* zostało opracowane w 2001r. i pozytywnie zaopiniowane przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Studium jest dokumentem bardzo istotnym z punktu widzenia zadań wskazanych w niniejszym Programie opieki nad zabytkami Gminy Rakszawa na lata 2017-2020.

Ochrona konserwatorska w obowiązującym Studium Uwarunkowań i Kierunków zagospodarowania Przestrzennego Gminy Rakszawa opisana została W ROZDZIALE IV. WYTYCZNE I POSTULATY KONSERWATORSKIE, gdzie na terenie Gminy Rakszawa wyznaczono następujące rodzaje stref ochrony konserwatorskiej:

A – strefa pełnej ochrony konserwatorskiej;

B- strefa ochrony zachowanych elementów zabytkowych;

E – strefa ochrony ekspozycji;

K – Strefa ochrony krajobrazu.

Strefa „A” -pełnej ochrony konserwatorskiej. Obejmuje obszary szczególnie wartościowe pod względem historycznym, o dobrze zachowanej jednorodnej strukturze układu przestrzennego i związanego z nim integralnie terenu i krajobrazu wraz z obiektami zabytkowymi. W strefie tej zakłada się bezwzględny nakaz spełniania wymagań konserwatorskich. Strefę ta ustalono dla trzech obszarów gminy (A1, A2,A3).

Strefa „B” -ochrony zachowanych elementów zabytkowych. Dotyczy terenów, na których położone są zabytkowe zespoły o zróżnicowanej wartości kulturowej, oraz obszary usytuowane w sąsiedztwie zespołów objętych strefą „A”. W strefie tej obowiązuje wymóg zachowania istniejących elementów o wartościach kulturowych i dostosowania nowej zabudowy do historycznej kompozycji. Działania te należy uzgodnić ze służbą konserwatorską. Na terenie gminy ustalono strefę dla trzech obszarów (B1,B2,B3).

Strefa „E”- ochrony ekspozycji obiektów widokowych. Strefa ta dotyczy terenów stanowiących zabezpieczenie właściwego eksponowania zespołów i obiektów zabytkowych. Strefę tą ustalono dla jednego obszaru na terenie gminy (E1).

Strefa „K” - ochrony krajobrazu kulturowego. Dotyczy obszaru bezpośrednio związanego z układem historycznym znajdującego się w jego otoczeniu. Na wyznaczonym obszarze, ochronie podlegają: układy przestrzenne zabudowy wsi, układ drożny i ciągi piesze, ukształtowanie terenu (cieki wodne, skarpy, zieleń), układ działek siedliskowych. Na terenie gminy wydzielono cztery obszary włączone do tej strefy (K 1-K4)

Tabela: Strefy ochrony konserwatorskiej na terenie gminy Rakszawa

Miejscowość	Strefy ochrony	Charakterystyka
Rakszawa	A3	Zespół Kościoła Parafialnego –obejmuje murowane budynki kościoła, dzwonnicy, zabudowania gospodarcze, cmentarz parafialny z murowaną kaplicą, starodrzewie, figurę Niepokalanej przy drodze głównej oraz teren ekspozycji widokowej na zespół kościelny
	B1	Obejmuje pozostałości dawnego zespołu dworu myśliwskiego w przysiółku Potok. W skład zespołu wchodzi murowany budynek leśniczówki, drewniane domy pracowników lasów Ordynacji Potockich, pozostałości bramy wjazdowej, aleja modrzewiowa, oraz starodrzewie (lipy, modrzewie, jesiony, klony, osiki, dęby)
	B2	Obejmuje fragment lasu Brzeźnik z ciągiem pięciu stawów połączonych groblami.
	B3	Obejmuje teren zabudowany w centralnej części wsi, w sąsiedztwie browaru.
	K2	Obejmuje teren wsi Rakszawa wraz z przysiółkami: Rakszawa Kąty, Dymarka, Kościelne, Basakówka, Bielecówka. W obrębie strefy znajdują się tereny zabudowane wsi wraz z układem łąnowym pól i układem komunikacyjnym
Wydrze	A1	Obejmuje zespół pałacyku myśliwskiego w Julinie wraz z parkiem leśnym i aleją modrzewiową (wpisany do rejestru zabytków nieruchomości pod numerem A – 1022 z dnia 26.06.1979 r. i 16.12.1996 r.) i Zespół Folwarczny „Brzoza” w Julinie (wpisany do rejestru zabytków nieruchomości po numerem A – 1206 z dnia 4.09.1989 r. oraz A – 1218 z dnia 8.06.1990r.)
	A2	Obejmuje zespół leśniczówki, w skład której wchodzi: murowany budynek leśniczówki dawnej Ordynacji Potockich, drewniane zabudowania gospodarcze (stajnie stodoły), drewniany budynek gajówki, starodrzewie oraz teren ekspozycji widokowej na budynek leśniczówki.
	K1	Obejmuje tereny zabudowane wsi wraz z układem łąnowym pól oraz układem komunikacyjnym oraz zespołem pałacowym w Julinie i zespołem leśniczówki w Wydrze.
	K4	Obejmuje teren dawnego folwarku w Julinie (wpisany do rejestru zabytków nieruchomości pod numerem A – 1206 z dnia 4.09.1989r. oraz A-1218 z dnia 8.06.1990r.)
	E1	Obejmuje obszar ekspozycji widokowej na leśniczówkę we wsi Wydrze.
Węgliska	K3	W obrębie strefy znajdują się tereny zabudowane wsi wraz z układem łąnowym pól i układem komunikacyjnym.

Źródło: Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Rakszawa, 2001 r.

Za główne kierunki ochrony środowiska kulturowego w zagospodarowaniu przestrzennym przyjęto m.in.:

1. Ochronę krajobrazu kulturowego gminy; ogólnego charakteru zabudowy, sposobu zagospodarowania i użytkowania terenu;
2. Ochronę zabytkowych zespołów: pałacowego, folwarcznych, kościelnego i centrum wsi Rakszawa, oraz leśniczówek, cmentarzy, krzyży przydrożnych i kapliczek;
3. Zachowanie elementów krajobrazu naturalnego; ukształtowania terenu, zieleni, cieków, oczek i zbiorników wodnych;

Za główne kierunki ochrony środowiska w zagospodarowaniu przestrzennym przyjęto m.in.:

1. czynną ochronę obszaru węzłowego, ciągów i korytarzy ekologicznych przed zainwestowaniem mogącym pogorszyć stan środowiska naturalnego;
2. nie dopuszczanie do zabudowywania terenów zalewowych.

W celu zapewnienia realizacji tych kierunków uznano przestrzeganie zasad ochrony:

1. Rezerwatu florystycznego częściowego Wydrze utworzonego Zarządzeniem MliPD z 22.07.1983r. (MP Nr 16 poz. 91);
2. Brzóznińskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu zgodnie z Rozporządzeniem Nr 35/92 Wojewody Rzeszowskiego z dnia 14.07.1992r.;
3. Obszaru Głównego Zbiornika Wód Podziemnych Nr 425 Dębica – Stałowa Wola – Rzeszów;
4. Drzew stanowiących pomniki przyrody ujętych w rejestrze pomników przyrody;
5. Pozostałości parków podworskich i folwarcznych.

Wskazano na objęcie ochroną:

1. Projektowany rezerwat przyrody „Julin”;
2. Dolinę Wisłoka jako korytarza ekologicznego;
3. Korytarze i ciągi ekologiczne biegnące wzdłuż dolin rzecznych w powiązaniu z kompleksami leśnymi;
4. Drzewa pojedyncze i grupy drzew projektowane do ochrony jako pomniki przyrody w „Ocenie przyrodniczej”;
5. Jeden użytek ekologiczny (naturalne oczko wodne) proponowany do ochrony w „Ocenie przyrodniczej”;
6. Północną część obszaru gminy poprzez włączenie w obszar projektowanego Parku Krajobrazowego Puszczy Sandomierskiej (na podstawie uzgodnienia z dnia 20.03.2000r. z Wojewódzkim Konserwatorem Przyrody).

4.1.2. Miejscowy Planu Zagospodarowania Przestrzennego pod tereny produkcyjno – usługowe „Browar” w miejscowości Rakszawa, gmina Rakszawa - część 1A

Miejscowy Planu Zagospodarowania Przestrzennego pod tereny produkcyjno – usługowe „Browar” w miejscowości Rakszawa, gmina Rakszawa - część 1A został przyjęty Uchwałą nr X/46/2015 Rady Gminy Rakszawa z dnia 30 lipca 2015r. Plan obejmuje obszar o powierzchni około 32,52 ha, w miejscowości Rakszawa, położony w centralnej części miejscowości Rakszawa, po zachodniej stronie drogi powiatowej.

W *Miejscowym Planie* ustalono następujące zasady ochrony zabytków i dóbr kultury poprzez wyznaczenie:

- 1) strefy ochrony konserwatorskiej B zachowanych zabytkowych zabudowań dawnej fabryki włókienniczej;
 - 2) strefy ochrony ekspozycji widokowej E dla budynku willi dyrektora;
 - 3) ochrony zabytkowego budynku mieszkalnego (nr dz. ewid. gr. 6433/2 nr domu 345)- zakazuje się wyburzania budynku, nakazuje się remont budynku przy uwzględnieniu odtworzenia pierwotnego wystroju elewacji budynku.
1. Ustala się ochronę budynku willi dyrektora w ramach strefy ochrony konserwatorskiej B - zachowanych zabytkowych zabudowań dawnej fabryki włókienniczej:
- 1) zakazuje się wyburzania budynku;
 - 2) nakazuje się remont budynku przy uwzględnieniu odtworzenia pierwotnego wystroju elewacji budynku.

2. Zasady zabudowy i zagospodarowania terenu:

- 1) nakazuje się ochronę zabytkowej zabudowy;
- 2) nieprzekraczalna linia zabudowy jak na załączniku graficznym nr 1 od uchwały;
- 3) wskaźnik intensywności zabudowy 0,1-0,6;
- 4) wskaźnik powierzchni biologicznie czynnej nie mniejszy niż 30% powierzchni działki budowlanej;
- 5) powierzchnia zabudowy budynkami nie większa niż 40% powierzchni działki budowlanej;
- 6) zakazuje się lokalizacji: stosowania ogrodzeń z murów pełnych, o ilości prześwitów poniżej 30% całkowitej powierzchni ogrodzenia i wysokości powyżej 1,7 m;
- 7) dopuszcza się:
 - a) lokalizację znaków handlowych, logo i szyldów jedynie na elewacji frontowej, których sumaryczna powierzchnia nie może przekraczać 10% powierzchni elewacji,
 - b) lokalizację przystanków i zatok autobusowych.

3. Zasady kształtowania zabudowy i architektury budynków:

- 1) wysokość zabudowy usługowej nie wyższa niż 15 m;
- 2) wysokość budynków gospodarczych oraz budynków garażowych nie wyższa niż 9 m;
- 3) dopuszcza się podpiwniczenie budynków;
- 4) przykrycie budynków dachami o nachyleniu połaci od 30° do 45°;
- 5) przykrycie dachów spadzistych dachówką ceramiczną, blachodachówką lub dachówką bitumiczną w kolorze naturalnej ceramiki (tj. wszystkie odcienie czerwieni);
- 6) powierzchnia przeszkleń elewacji frontowych budynków usługowych i mieszkaniowo - usługowych usytuowanych w pierwszej linii zabudowy od strony dróg publicznych nie mniejsza niż 30% powierzchni elewacji;
- 7) dopuszcza się naświetla dachowe, maszty, anteny, elementy infrastruktury technicznej, komunikacji pionowej oraz inne związane z zabudową, przy czym należy je lokalizować nie mniej niż 2 m od krawędzi dachu.

4.1.3. Program Ochrony Środowiska dla Gminy Rakszawa na lata 2013-2016 z uwzględnieniem lat 2017-2020

Program Ochrony Środowiska dla Gminy Rakszawa na lata 2013-2016 z uwzględnieniem lat 2017-2020 został przyjęty Uchwałą Nr XLV/220/14 Rady Gminy Rakszawa z dnia 19 marca 2014 r. *Program* wytycza cele polityki ekologicznej, m.in: ochronę zasobów przyrodniczych z uwzględnieniem bioróżnorodności. W działaniach proekologicznych wymienia się:

- 1) Bieżąca ochrona walorów przyrodniczych gminy
- 2) Tworzenie nowych form ochrony przyrody obejmujących ochroną prawną tereny i obiekty o szczególnych walorach przyrodniczych i krajobrazowych

Na obszarze gminy Rakszawa występują obiekty i obszary prawnie chronione, do nich należą:

- Brzózniński Obszar Chronionego Krajobrazu,
- pomniki przyrody,
- rezerwat florystyczny,
- użytek ekologiczny.

Północna część gminy o powierzchni około 3200 ha położona jest w obrębie Brzozniańskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu. Obszar chronionego krajobrazu obejmuje wyróżniające się krajobrazowo tereny o różnych typach ekosystemów. Brzozniański Obszar Chronionego krajobrazu chroni jeden z najwartościowszych fragmentów pozostałości Puszczy Sandomierskiej z dużymi kompleksami leśnymi. Na terenie gminy utworzony został także rezerwat florystyczny częściowy Wydrze zachowujący fragmenty drzewostanu z dużym udziałem modrzewia polskiego oraz starodrzewu bukowego z wieloma gatunkami roślin górskich w runie. W wykonanej ocenie przyrodniczej obszaru gminy proponuje się utworzenie rezerwatu częściowego fitocenotycznego – Julin. W rejestrze Pomników Przyrody wykazano 2 pomniki przyrody na terenie gminy Rakszawa. Są to pomniki przyrody ożywionej - pojedyncze drzewa o szczególnej wartości naukowej, kulturowej, historyczno-pamiętkowej i krajobrazowej-2 buki zwyczajne w miejscowości Wydrze. Wyznaczono również użytek ekologiczny, który należy do grupy użytków florystycznych. Został on utworzony w 1996 r. i obejmuje obszar o powierzchni 0,32 ha lasów wydrzańskich (Płaskowyż Kolbuszowski, działka nr 1151, Rozporządzenie, Nr 58/96 Woj. Rzeszów z dn. 6.12. 1996 r. (Dz. Urz. Woj. Rzeszów 96.15.175).

4.1.4. Planu odnowy miejscowości

Istotne z punktu widzenia ochrony i opieki nad zabytkami działania wyznaczone zostały w planach odnowy miejscowości.

Plan Odnowy Miejscowości Rakszawa na lata 2010-2018 został przyjęty Uchwałą nr XXXVI/208 Rady Gminy Rakszawa z dnia 11 czerwca 2010 r. W rozdziale *Dziedzictwo kulturowe i zabytki* wskazano na:

1. Zabytkowy układ przestrzenny miejscowości;
2. Pozostałości po Ordynacji Potockich;
3. Kościół pod wezwaniem Podwyższenia Krzyża Świętego w Rakszawie;
4. Zespół kościoła parafialnego – dzwonnica;
5. Fabryka włókiennicza;
6. Karczma na tzw. „Rąbanym Gościńcu”;
7. Kapliczki:
 - a) Figura Matki Boskiej postawiona przed 1939 rokiem, ceramiczna;
 - b) Kapliczka z początku XIX wieku, murowana;
 - c) Kapliczka z około 1890 roku, murowana;
 - d) Krzyż z szafką, datowany na 4 ćw. XIX wieku, drewniany;
 - e) Drewniana kapliczka datowana na ok. XIX wiek;
 - f) Kapliczka z około 1890 roku, drewniana;
 - g) Krzyż z początku XX wieku. Początkowo drewniany, obecnie stalowy we współczesnym stylu;
 - h) Kapliczka z 1926 roku, murowana, postawiona w przysiółku Wołochy;
 - i) Kapliczka szafkowa datowana na początek XX wieku, drewniana ma formę murowanego krzyża otoczonego płotkiem z napisem;
 - j) Krzyż drewniany z początku XX wieku;
 - k) Drewniany krzyż z początku XX wieku, znajduje się na drodze do Żołyni;
 - l) Krzyż postawiony w 1992 roku, metalowy, znajduje się na ementarzu cholerycznym, postawiony w miejsce starszego.

W *Planie* w obszarze „Społeczność” określono działania w kierunku rozwoju zaplecza rekreacyjno- wypoczynkowego zakładając: remonty kapliczek i krzyży przydrożnych, uregulowanie biegu rzeki Młynówka na całej długości, renowacja „Szlaku Żelaznego”, uregulowanie biegu rzeki Olechowiec od Trzebosi w kierunku Rakszawy.

W planach rewitalizacji budynków wpisanych do rejestru zabytków wskazano na remont Karczmy na tzw. „Rąbanym Gościńcu”.

Plan Odnowy Miejscowości Węgliska na lata 2013-2020 został przyjęty Uchwałą nr XXXVIII/182/13 Rady Gminy w Rakszawa z dnia 27 września 2013 roku.

W rozdziale *Dziedzictwo kulturowe i zabytki* wymieniono obiekty nie znajdujące się w rejestrze zabytków:

1. dawna szkoła podstawowa – murowany budynek postawiony około 1910 roku;
2. figura Chrystusa Frasobliwego- wykonana z drewna na początku XX wieku. Ma formę metalowego krzyża, na którym zamieszczona jest szafka z figurą. Kapliczka postawiona obok kościoła;
3. krzyż postawiony ok 1900 roku.

Na obszarze miejscowości Węgliska do roku 2001 zewidencjonowano 7 stanowisk archeologicznych na obszarze AZP/101/78. Spis stanowisk został opracowany w oparciu o dokumentację z badań powierzchniowych realizowanych w ramach ogólnopolskiego programu AZP (Archeologiczne Zdjęcie Polski).

W *Planie* w obszarze „Społeczność” w zakresie społeczno-kulturowym określono działania wskazujące na: remonty przydrożnych kapliczek i krzyży, remont budynku dawnej szkoły.

Plan Odnowy Miejscowości Wydrze na lata 2008-2015 został przyjęty Uchwałą Nr XVIII/125/08 Rady Gminy Rakszawa z dnia 12 września 2008 r. W rozdziale *Tradycje i zabytki kultury* wskazano na:

1. Pałacyk myśliwski;
2. Zespół folwarczny;
3. Zespół leśniczówki;
4. Gajówka „Marysin”;
5. Głaz narzutowy;
6. Krzyż murowany datowany na 1932 rok, postawiony przy drodze do Julina;
7. Kaplica z 1950 roku, murowana, wyremontowana w 1998 roku;
8. Kapliczka szafka z początku XX wieku, drewniana, znajduje się w rezerwacie modrzewia polskiego.

W *Planie* w obszarze „Społeczność” określono działania nakierowane na propagowanie kultury i tradycji lokalnych zakładając: budowę ośrodka kultury, remonty kapliczek przydrożnych.

4.2. Charakterystyka zasobów oraz analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy

4.2.1. Zarys historii obszaru gminy i krajobrazu kulturowego

Gmina Rakszawa położona jest w województwie podkarpackim, w powiecie łańcuckim. Graniczy z następującymi jednostkami terytorialnymi: od południa i południowego-zachodu z gminą Czarną, od zachodu i północnego - zachodu z gminą Sokołów Małopolski, od północy i północnego - wschodu z gminą Leżajsk, a od wschodu z gminą Żołynia. W latach 1975-1998 administracyjnie należała do województwa rzeszowskiego. Administracyjnie podzielona jest na miejscowości: Rakszawa, Węgliska i Wydrze.

Rakszawa

Źródła dotyczące obszaru Rakszawy sięgają okresu mezolitu, czyli przypadają na VIII – VII w. p.n.e. Z tamtego to okresu pochodzą odkryte na stanowiskach archeologicznych materiały krzemienne, wśród których przeważają zbiorniki do strzał oraz narzędzia do cięcia i skrawania.

Pierwsza udokumentowana wzmianka o miejscowości pochodzi z 1695 roku. Nie zachował się niestety dokument lokacyjny wsi jednakże posiadane informacje wskazują, że powstała ona w XVI wieku.

Ze starszej epoki brązu pochodzi odkryty w Rakszawie w 1983 r. Ośrodek kultury trzcinieckiej. Badaniu poddano pozostałości obiektu mieszkalnego, który przypuszczalnie stanowił typ szałas o pokryciu ścian i zadaszaniu wspierającym się na żerdziach. W późnej epoce brązu i wczesnej epoce żelaza (XIII-III w. p.n.e.) na obszarach pd. - wsch. Polski wyraźnie dominowała grupa tarnobrzeska, która wniosła zwyczaj ciałopalenia i grzebania zmarłych na cmentarzach popielcowych. Powszechne stało się wtedy stosowanie brązu do produkcji narzędzi, broni i ozdób. Wiele właścicieli ziemscy, którzy wówczas kierowali osadnictwem, osadzali przybyszów w sąsiedztwie powstających dopiero folwarków.

Przy organizowaniu wsi na początku wyznaczano każdemu osadnikowi nadział ziemi. Niestety, ci pierwsi mieszkańcy nie byli w stanie zagospodarować całości nabytej ziemi, bowiem przez wiele lat karczowali las, na rolę przeznaczali grunty położone bliżej zabudowań, resztę zaś wykorzystywali na pastwiska. Obszary leśne zamieniano na łąny uprawne, zakładano folwarki. Wszyscy chłopcy budowali zagrody pośrodku swego nadziału ziemi, tuż przy drodze. Domy budowano w równych odstępach w jednym kierunku przez całą długość gruntów osady. Łany kmieci przebiegały prostopadle do dróg, co w miarę rozwoju traktów komunikacyjnych dało układ charakterystyczny dla wsi leśno-łanowej typu łańcuchowego. Domy budowano w równych odstępach w jednym kierunku przez całą długość gruntów osady. Istotną sprawą przy organizowaniu wsi

było wytyczenie drogi. „Droga sokołowska”, ciągnąca się wzdłuż zabudowań chłopskich przez całą wieś, która jest prawdopodobnie najstarszą drogą w Rakszawie. W Rakszawie najczęściej spotykanym typem zabudowy jest zagroda dwubudynkowa składająca się z położonego prostopadłe do drogi domu i równoległe do niej ustawionej stodoły.

W 1713 roku w Rakszawie znajdowało się 120 chałup, a w 60 z nich żyli tkacze. Właściwie w każdym rakszawskim gospodarstwie uprawiano len, a nieliczni gospodarze uprawiali też konopie. Z tych roślin wytwarzano płótno. Tkactwo rozwijało się tu całkiem dobrze, podobnie sukiennictwo, związane z tradycjami wołoskimi. Jeden z przysiółków Rakszawy nazywa się Dymarka. Wskazuje to na kuźnicze tradycje wsi, bowiem dymarki były to piece służące do wytopu żelaza z rudy darniowej. Z owym wytopem z kolei wiązało się kowalstwo. Kuźnie budowano wtedy z drewna nad stawami bądź strumykami. Wewnątrz znajdowały się murowane lub lepienne paleniska, obok których ustawiano miechy.

Zabudowania pańskie

W Rakszawie istniały cztery folwarki. Jednakże na obecnym etapie stanu badań można jedynie odtworzyć i zrekonstruować dwa założenia: Gwozdowiczów w Potoku oraz Darowskich w centrum wsi. Jak wynika z analizy mapy katastralnej Rakszawy z 1849 roku folwark Gwozdowiczów został rozplanowany przy lokalnej drodze wychodzącej prostopadłe na północ od traktu leżajskiego. Pałacyk (murowany) wzniesiono po zachodniej stronie drogi. Przed elewacją frontową założono niewielki gazon, za którym znajdowało się sześć drewnianych budynków gospodarczych (zabudowanych w nieregularny czworobok). Na zachód od dworu znajdował się ogród oraz staw z wyspą pośrodku. Za stawem wybudowano murowane stajnie w formie podkowy otwartej w kierunku dworu².

Pałacyk został wybudowany na pocz. XIX wieku w stylu romantyczno-gotyckim. Posiadał sześć pokoi i kuchnię, od frontu znajdował się ganek, a przy elewacji południowej-oranżeria. W 1896 roku posiadłość odkupił ordynat na Łańcucie Roman Potocki. Nowy właściciel zmodernizował zabudowania i przekształcił je w ośrodek myśliwski. Na zachód od pałacyku wybudowano okazałą psiarnię służącą hodowli angielskich psów gończych, służących do polowań „par force”. Po obu stronach drogi zasadzono modrzewie. Przy szosie znajdowała się drewniana brama, natomiast po stronie przeciwległej, za pałacykiem wybudowano drugą bramę-murowaną (przy alei prowadzącej do lasu). Psiarnię zlikwidowano podczas II wojny światowej, natomiast pałacyk rozebrano w okresie powojennym³.

Drugi z folwarków-rodziny Darowskich znajdował się w centrum wsi i był rozplanowany po zachodniej stronie głównej wiejskiej drogi. W centrum założenia wzniesiono dwór, oddzielony od drogi owalnym gazonem. Po stronie południowej gazonu był usytuowany niewielki, murowany domek, na zachód od dworu widniało duże założenie ogrodowe, poprzecinane nieregularnymi alejkami. Po środku założenia wybudowano altankę. Na północny-zachód od dworu znajdowały się drewniano-murowane zabudowania gospodarcze. Rozplanowano je po obu stronach Młynówki⁴. Ponadto w Rakszawie wzniesiono kilka gajówek: po dwie w przysiółku Wołochy i lesie Brzeźnik (należały do Ordynacji) oraz jedną na Kątach obok dzisiejszej cegielni⁵.

² WAP w Rzeszowie, *Mapa katastralna Rakszawy 1855*, sygn. 538

³ K.J. z Modelskich Galińska, *Nasze wspomnienia z Potoku, Rakszawskie Aktualności 53* (1998)

⁴ I. Rychlikowa, *Szkice o gospodarce panów na Łańcucie, Łańcut 1972-Mapa przeglądowa dóbr Ordynacji Potockich*

⁵ I. Rychlikowa, *op.cit., Mapa przeglądowa dóbr Ordynacji Potockich*

Budynki publiczne

Najważniejszą inwestycją w Rakszawie była budowa fabryki sukna oraz szkoły sukienniczej. Tradycje produkcji sukna mają w Rakszawie bardzo starą i bogatą tradycję. Już w połowie XIX wieku tylko w przysiółku Wołochy odnotowano aż 100 sukienników trudniących się wyrobem czarnego i brązowego sukna. Czynnych tam było 7 foluszy: 5 chłopskich, 1 dworski i żydowski⁶.

Rakszawskimi sukiennikami zainteresował się znany społecznik, poseł na Sejm Krajowy we Lwowie-Bolesław Żardecki, który założył manufakturę. W 1909 roku manufakturę wykupiło Łańcuckie Towarzystwo Akcyjne, które przystąpiło do budowy nowoczesnej fabryki, mieszczącej przędzalnię, tkalnię i wykończalnię. Obok fabryki w latach 1991-1893 powstała Krajowa Szkoła Sukiennicza. Pierwotnie zajęcia dydaktyczne prowadzono w budynku administracyjnym dworu (Darowskiego), a na internat i mieszkania nauczycieli zaadoptowano dwór⁷. Obok Szkoły Sukienniczej w Rakszawie istniały trzy oddzielne szkoły powszechne. Szkołę w Rakszawie Środkowej wybudowano po 1924 roku, drugą szkołę tzw. „murowaną” uruchomiono w 1893 roku, trzecią szkołę założono w 1908 roku w prywatnym domu A. Stafy⁸.

Z budynków publicznych należy także wspomnieć o karczmach i młynach. Najbardziej znana karczma, wybudowana po 1800 roku znajduje się na tzw. „Rąbanym Gościńcu”, ponadto przy trakcie leżajskim funkcjonowały przynajmniej dwa szynki⁹. Również młynarstwo posiadało bogate tradycje w Rakszawie. Nad potokiem Młynówka pod koniec XIX wieku funkcjonowało aż sześć młynów¹⁰.

Wyrze

Pierwotnie Wyrze było przysiółkiem Brzózki Stadnickiej i nosiło nazwę „Wólki do Brzózki Stadnickiej”. Ten stan rzeczy utrzymał się do końca XIX wieku, ponieważ w ten sposób opisano ją miejscowość w „Słowniku geograficznym”¹¹.

Początki Brzózki dotyczą lat z przed 1578 roku. Można przypuszczać, że lokowana ją już wcześniej, co potwierdzają daleko posunięte procesy podziałów społecznych, z jakimi spotykamy się w tym okresie. Wszystko wskazuje więc na to, że Brzózę założył nie Stanisław Stadnicki, jak to się powszechnie przyjmuje, a drugi człon nazwy wprowadzono dla rozróżnienia z Brzózą Królewską. Reasumując należy mniemać, że Brzózę lokowali Pileccy-właściciele dóbr łańcuckich¹². Brzózka, zatem i Wyrze nieustannie wchodziły w skład dóbr łańcuckich. Pierwszymi właścicielami wsi byli Pileccy, następnie Stadniccy, a po nich Lubomirscy¹³.

⁶ J. Burszta, F. Kotula, *Leżajska pannificyjna kłasztorna w XVIII wieku i sukiennictwo okoliczne (w) Studia z dziejów przemysłu*, t. 1, Wrocław 1961, s. 199.

⁷ *Ocalić od zapomnienia*, pr. zbiorowa, Żółńca 1995.

⁸ *Ocalić od zapomnienia*, pr. zbiorowa, Żółńca 1995, s. 319, 375, 394.

⁹ V. Błońko, *Skrócone Studium historyczno-architektoniczne karczmy „Na Rąbanym Gościńcu” w Rakszawie, Rakszów 2000*.

¹⁰ *Słownik Geograficzny*, t. 9, s. 519.

¹¹ I. Rychlikowa, *op.cit.*, s. 221, 334; *Słownik Geograficzny*, t. 14, s. 78.

¹² *Dzieje Żółńca*, red. W. Bonisiak, Żółńca 1998.

¹³ Violetta i Adam Błońko, *Studium Uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Rakszawa. Uwarunkowania kulturowe, Rakszawa 2001*, str. 16.

Zabudowania pańskie

Wydrze było zawsze silnie związane z gospodarką leśną Ordynacji. Ulokowano tutaj siedzibę leśniczego oraz wzniesiono kilka gajówek. Jak wynika z danych archiwalnych już w latach 1833-1834 wybudowano siedzibę leśnictwa tj. leśniczówkę oraz budynki gospodarcze¹⁴.

Obecna leśniczówka wraz z budynkami gospodarczymi została wybudowana 1907 roku. Ponadto wybudowano tutaj trzy leśniczówki. W latach 1844-1849 założono folwark filialny (Brzozy Stadnickiej) i na cześć Julii (córci pierwszego ordynata Alfreda) żony Franciszka Lichtensteina generała jazdy austriackiej, nazwano Julinem. Z analizy mapy katastralnej z 1853r. wynika, że zabudowania folwarczne były drewniane, rozplanowane po obu stronach drogi z Brzozy Stadnickiej do Wólki Niedźwieckiej. Na zabudowania Julina składały się następujące obiekty: owczarnia- wzniesiona w latach 1846-1848, stajnia, stodoła oraz trzy wozownie wybudowane w latach 1844-1849. Gospodarstwo julińskie funkcjonowało do lat 70-tych XIX wieku i nastawione było na hodowlę owiec i produkcję wełny. Około 1875 roku na folwarku wybuchł pożar, który doszczętnie strawił zabudowania. W tym samym czasie nastąpił regres w popycie na wełnę, co niewątpliwie zadecydowało, że Ordynacja nie zdecydowała się na odbudowę gospodarstwa (grunty folwarczne rozparcelowano). Dopiero po 1900 roku wzniesiono nowe zabudowania, z tym, że nie były to już obiekty przeznaczone do celów hodowlanych czy produkcyjnych, a budynki służące jako zaplecze pobliskiego pałacu myśliwskiego. W 1908 roku została wybudowana stróżówka, cztery lata później powstały obszerne stajnie z wozownikami i mieszkaniami dla służby¹⁵.

Ostatnią „grupą” zabudowań pańskich jest zespół pałacu myśliwskiego w Julinie. Jest on usytuowany 300 m na północ od dawnego folwarku. Zespół powstał w kilku etapach i był kilkakrotnie rozbudowywany i modernizowany. W latach 1872-1880 z inicjatywy Romana Potockiego został wzniesiony pałac, w 1890 roku wybudowano pawilon kuchenny, pawilon przy bramie- tzw. „dyrektorówkę” oraz lodownię. W latach 20-tych XX wieku powstała elektrownia i ujęcie wodociągowe. Zespół był kilkakrotnie rozbudowywany i modernizowany. W 1923 roku przeprowadzono pierwszy remont-po zniszczeniach wojennych, w roku następnym doprowadzono wodociąg i urządzono łazienki, w 1925 roku (po wybudowaniu elektrowni) założono oświetlenie elektryczne, a dwa lata później nastąpiła ostateczna rozbudowa pałacu. Również po 1945 roku budynki zespołu pałacowego były kilkakrotnie remontowane. Warto nadmienić, że przed wojną w pałacowej bibliotece znajdował się unikalny zbiór starodruków, książek, czasopism. Wokół zespołu założono rozległy park krajobrazowy, w którym znajdowała się strzelnica oraz ustawiono posąg lwa, upamiętniający polowanie Alfreda Potockiego w Sudanie (obecnie w Muzeum Zamek w Łańcucie). Drogę między folwarkiem a zespołem pałacowym obsadzono modrzewiami¹⁶.

Najważniejszymi inwestycjami w Wydrzu po II wojnie światowej była budowa szkoły podstawowej oraz kościoła parafialnego. Ponadto w obrębie zespołu pałacowego powstały pawilony hotelowe, kotłownia, basen i boiska sportowe¹⁷.

¹⁴ M. Kozaczka, *Gospodarka leśna w posiadłościach Ordynata Łańcuckiego (1918-1939)-Kwartalnik Historyczny 3(1994)*, s. 41-54; AGAD, *Kartografia*, t. 463/2;

¹⁵ AGAD *Kartografia*, t.463/2: *Mapa katastralna Brzozy Królewskiej 1854*, sygn. 134; *Muzeum Zamek w Łańcucie*, V. Błotko, *Zespół folwarczny w Julinie. Rys historyczny*, Rzeszów 1997;

¹⁶ *Muzeum Zamek w Łańcucie*, V. Błotko *Skrócone Studium historyczno-architektoniczne Zespołu Pałacu Myśliwskiego w Julinie*, Rzeszów 1997;

¹⁷ *Violetta i Adam Błotko, Studium Uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Rakszawa. Uwarunkowania kulturowe*, Rakszawa 2001, str. 20;

Węgliska

Pierwotnie Węgliska były przysiółkiem Rakszawy. Na obecnym etapie badań trudno określić w jakim okresie wieś ta zyskała samodzielność względem Rakszawy. Być może stało się to w okresie kiedy interesujące nas miejscowości weszły w skład dóbr Tryńcza Lubomirskich z Przeworska. W tym okresie prawdopodobnie Węgliska zostały oddzielone od Rakszawy i sprzedane. Poświadcza o tym włączenie tej wsi do parafii w Medyni Głogowskiej. Pod koniec XVIII wieku wspomniana miejscowość należała do dwóch współwłaścicieli: Urszuli Grocholskiej i Wiktora Zbyszewskiego. Następnie właścicielem został niejaki Kokiert (1863-1868), który odsprzedał majątek hrabinie Grabińskiej. Kolejnymi właścicielami byli aptekarze z Mielca-Gockertowie, a następnie rodzina Jahlów z Węglisk. W 1897 roku nowymi właścicielami zostały rodziny Żardeckich i Cetnarskich z Łańcuta. Były one ostatnimi właścicielami majątku, który rozparcelowano 1904 roku¹⁸.

Zabudowania pańskie

W Węgliskach nie było folwarku. Jedynie przy granicy z Zalesiem w latach 20-tych XX wieku wybudowano gajówkę „Podlas”¹⁹.

Budynki publiczne

Najważniejszym budynkiem publicznym była szkoła wybudowana około 1910 roku. Budynek ten doznał poważnych zniszczeń w latach I Wojny Światowej, ale udało się go odrestaurować i mógł służyć uczniom w okresie międzywojennym. W okresie Drugiej Wojny Światowej w prywatnych mieszkaniach nauczycieli i gospodarzy intensywnie prowadzono tajne nauczanie. Po zakończeniu wojny budynek szkolny był zajęty przez stacjonujące tutaj wojska radzieckie. Dopiero w 1957 roku zaistniała możliwość przeprowadzenia kapitalnego remontu zniszczonego budynku i przywrócenia mu pierwotnego przeznaczenia. W niedługim czasie rozpoczęto także budowę nowego budynku szkolnego posiadającego cztery sale lekcyjne. Nową szkołę oddano do użytku 22 lipca 1961 roku. Z biegiem lat szkoła przechodziła różne koleje losów. Początkowo była pełną szkołą podstawową, później stała się szkołą filialną Szkoły Podstawowej Nr 1 w Rakszawie, z nauczaniem tylko trzech pierwszych klas. Jeszcze później nauczanie rozszerzono do pięciu klas, by po dobudowaniu drugiej kondygnacji w okresie sierpień 1991 - wrzesień 1992, stać się z powrotem pełną szkołą podstawową. W międzyczasie w trudnych początkach lat osiemdziesiątych, lokalna społeczność wspólnym wysiłkiem wybudowała kościół filialny parafii w Medyni Głogowskiej oraz remizę strażacką (w okresie rozbudowy szkoły prowadzono tam lekcje). Lata dziewięćdziesiąte były okresem dużych inwestycji w infrastrukturę lokalną. Nastąpiła kapitalna wymiana instalacji elektrycznej na kablową, wybudowano gazociąg i wodociąg. Przeprowadzono dwuetapową telefonizację wsi w oparciu o system radiowy²⁰.

W myśl ustawy Sejmu Krajowego w 1866 roku Rakszawa stała się samodzielną gminą. W 1997 roku odbyło się uroczyste wręczenie sztandaru Gminie Rakszawa. Przyjęto herb gminy: na błękitnym tle widnieje stylizowany rak, w dolnej części szuwary, kądziel i czołno. Całość nawiązuje do pieczęci, która posługiwano się w zaborze austriackim, a następnie w II Rzeczypospolitej.

¹⁸ *Violetta i Adam Biotko, op. cit., str. 21;*

¹⁹ *Violetta i Adam Biotko op. cit., str. 22;*

²⁰ *Węgliska, Plan Odnowy miejscowości na lata 2008-2011, str. 3,4.*

4.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

Zgodnie z art. 7 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami formami ochrony zabytków są:

1. wpis do rejestru zabytków;
2. wpis na listę Skarbów Dziedzictwa,
3. uznanie za pomnik historii,
4. utworzenie parku kulturowego,
5. ustalenie ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Zgodnie z art. 5 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza.

4.3.1. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków

Zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami zabytki nieruchome stanowią w szczególności:

1. krajobrazy kulturowe;
2. układy urbanistyczne, ruralistyczne i zespoły budowlane;
3. dzieła architektury i budownictwa;
4. dzieła budownictwa obronnego;
5. obiekty techniki, w szczególności kopalnie, huty, elektrownie i inne zakłady przemysłowe;
6. cmentarze;
7. parki, ogrody i inne formy zaprojektowanej zieleni;
8. miejsca upamiętniające wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.

Do rejestru zabytków wpisuje się zabytek nieruchomy na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku nieruchomego lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy. Do rejestru może być również wpisane otoczenie zabytku wpisanego do rejestru, a także nazwa geograficzna, historyczna lub tradycyjna tego zabytku.

Rejestr zabytków dla zabytków znajdujących się na terenie województwa podkarpackiego prowadzony jest przez Podkarpackiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Przemyślu. Dla Gminy Rakszawa właściwym terenowo oddziałem Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Przemyślu jest Delegatura w Rzeszowie.

Sposób prowadzenia rejestru oraz ewidencji zabytków określono w rozporządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 roku, w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2011 r., nr 113, poz. 661). W rejestrze zabytków województwa podkarpackiego znajdują się następujące obiekty z terenu Gminy Rakszawa (stan na dzień 31.03.2017 r.)

ZABYTKI NIERUCHOME WPISANE DO REJESTRU ZABYTKÓW

RAKSZAWA – gm.

Rakszawa

- kościół par. pw. Podwyższenia Krzyża, 1880-82, nr rej.: A-433 z 14.10.2010r.
 - dzwonnica, 1889 r., nr rej.: j.w.
- karczyna, drewn., 1 ćw. XIX, nr rej.: A-26 z 21.09.2000 r.
 - budynek gospodarczy, drewn., 1 ćw. XX, nr rej.: j.w.
- dom, nr 1644, 1912, nr rej.: A-1209 z 30.12.2013 r.

Wydrze - Julin

- zespół myśliwski, 1880 r., nr rej.: A-841 z 26.06.1979 r. z 16.12.1996 r. i z 19.10.2007 r.:
- pałacyk myśliwski, drewn.
 - służbówka, drewn.
 - kuchnia, drewn.
 - lodownia, drewn.
 - park
 - aleja modrzewiowa, nr rej.: 16-ZP z 24.10.1948 r.
- zespół folwarczny „Brzoza”, nr rej.: 1206 z 14.09.1989 r. oraz 1218 z 8.06.1990 r.:
 - budynek folwarczny, 1846 r.
 - rządówka, 1908 r.
 - stodoła, drewn.-mur., 1920 r.
- kapliczka, drewn., 2 poł. XIX, nr rej.: A-243 z 15.01.2008 r.

stan na dzień 31.03.2017r.

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PARAFIALNEGO W RAKSZAWIE

wpisany do rejestru zabytków nieruchomych województwa podkarpackiego pod numerem A-433 z dnia 14.10.2010r. na wniosek Parafii Rzymskokatolickiej pw. Podwyższenia Krzyża Świętego w Rakszawie.

Zespół Kościoła Parafialnego w Rakszawie obejmuje kościół pw. Podwyższenia Krzyża Świętego w Rakszawie i dzwonnice. Kościół w Rakszawie został wzniesiony w latach 1880-1882, konsekrowany w 1884r., ufundowany m.in. przez Rakszawianina ks. Antoniego Frączka, wówczas proboszcza w Brzozie Królewskiej; posiada cenny zespół

monumentalnych malowideł na sklepieniach prezbiterium i nawy wykonanych w 1895r. przez Zdzisława Leopolda Lenartowicza, ucznia Jana Matejki. Kruchta z przedsionkami po bokach, dolna część wieży i wieżyczka od pn. wzniesiona przed 1914r. wg projektu arch. Jana Sas Zubrzyckiego, posiada charakterystyczne dla jego twórczości formy architektoniczne.

Kościół ten ze względu na posiadane wartości został wymieniony przez historyków sztuki w „Katalogu Zabytków Sztuki-woj. rzeszowskie” wydanym 1989r. przez Polską Akademię Nauk-Instytut Sztuki. Zespół kościelny w Rakszawie jest reprezentantem architektury doby historyzmu pełniąc funkcję dominanty przestrzennej w krajobrazie kulturowym wsi²¹.

Kościół parafialny pw. Podwyższenia Krzyża Świętego w Rakszawie usytuowany pośrodku wsi na niewielkim wzniesieniu. Orientowany murowany z cegły, otynkowany na cokole, jednonawowy z prezbiterium zamkniętym trójbocznie, zakrystią i kaplicą Matki Boskiej od pn. i zakrystią oraz kruchtą od pd. (ob. Kaplica św. Maksymiliana). W elewacji zach. węższa, kwadratowa trzystopniowa wieża mieszcząca kruchtę w przyziemiu.

Narożniki wieży opięte trójskokowymi przyporami, po jej obu stronach umieszczone symetrycznie przedsionki. Otwór wejściowy z dużym arkadowym portalem zamkniętym w rodzaj obudowy wychodzącej przed lico elewacji wieży, której górna część jest nadwieszona na wspornikach ozdobionych arkadami i zamknięta szczytem ze ścietym wierzchołkiem, zwieńczonym równoramiennym krzyżem. Powyżej trzy arkadowe okna (środkowe wyższe) zamknięte wspólnym łukiem. W II kondygnacji wieży po dwa okna z trzech stron zamknięte w arkadzie, w III-jedno arkadowe. Ściany elewacji pd. i pn. podzielone lizenami, gzyms wieńczący profilowany, okna zamknięte arkadami. W narożu pn.-zach. (pomiędzy nawą a wieżą) trójboczna wieżyczka z klatką schodową. Przedsionki zwieńczone nadwieszonym gzymsem złożonym z ostrokątnych arkadek powstałych ze schodkowo-ustawionych cegieł zamkniętych profilowaniem. Dachy: nad prezbiterium trójspadowy, nad nawą główną dwuspadowy z wysmukłą wieżyczką na sygnaturkę z arkadowymi przeźrociami w środkowej części, ozdobionymi dwuspadowymi daszkami, zwieńczoną sześciopłociowym hełmem ostrosłupowym. Wieża przykryta czteropłociowym dachem ostrosłupowym z kulą i krzyżem; w jej dolnej części przeźrocza ponad którymi dwuspadowe daszki.

²¹ Decyzja w sprawie wpisania zabytku nieruchomego do rejestru zabytków Podkarpackiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Przemyślu z dnia 14.10.2010r.

Kaplice kryte dachami pulpitowymi, przedsionki-dwupołaciowymi, wieżyczka-trójpołaciowym, pobite blachą. Wewnątrz korpus nawowy czteroprzęstowy, przykryty pozornym sklepieniem kolebkowym z lunetami, podzielony dekoracją malarską na 12 pól ozdobionych alegoriami 14 cnót Głównych i 8 Błogosławieństw. Ściany nawy podzielone pilastrami wspierającymi profilowany gzyms. Kaplice otwarte do nawy półkolistymi arkadami. Na sklepieniu prezbiterium malowidło „Trójca Święta”.

Dzwonnica usytuowana w narożu ogrodzenia kościelnego od pd-zach., wzniesiona w 1889r. Murowana z cegły, trój arkadowa, opięta przyporami; każda z arkad przykryta oddzielnym daszkiem dwuspadowym. Wewnątrz dwa dzwony fundacji ks. A Fraeżka poświęcone w 1890 roku²².

KARCZMA NA TZW. „RĄBANYM GOŚCIŃCU” W RAKSZAWIE

wpisana do rejestru zabytków województwa podkarpackiego pod numerem A-26 z dnia 21.09.2000r. na wniosek Gminy Rakszawa.

Budynek Karczmy na tzw. „Rąbanym Gościńcu” w Rakszawie obejmuje nr 919 w raz z budynkami gospodarczymi. Usytuowany jest na skrzyżowaniu dróg biegnących do Sokółowa Młp., Leżajska i Łańcuta. Karczma została wzniesiona w I ćw. XIX wieku, przebudowano w I ćw. XX wieku poprzez wymianę budulca w części obiektu. Budynek drewniano-murowany, konstrukcji zrębowej, otynkowany, parterowy z niewielkim podpiwniczeniem pod izbę szynkową. Część pierwotna drewniana, zrębowa, na podmurowaniu, zewnątrz i wewnątrz otynkowana na podsiębitce z trzciny na rzucie zbliżonym do kwadratu, dwutraktowa, złożona z czterech pomieszczeń: sieni, izby szynkowej, alkierza i kuchni. Część nowsza od północy murowana z cegły, złożona ze stodoły, stajni i komory. Dachy: nad korpusem wysoki, czterospadowy, kalenicowy, nad gankiem od wschodu i drewnutnia od pn. pulpitowe kryte blachą. Na osi elewacji frontowej trójkątny wysunięty szczyt zamknięty daszkiem dwuspadowym o kalenicy prostopadłej do dachu głównego. W elewacji frontowej w części elewacji tylnej wydatny okap wsparty na profilowanych słupach podcieniowych. Wewnątrz w izbie szynkowej zachowany szynkwas złożony z lady i kredensu, piec z okapem i paleniskiem oraz inne elementy oryginalnego wyposażenia.

Po II wojnie światowej w budynku karczmy mieściło się mieszkanie oraz szkoła podstawowa²³. W 1998 roku dawna karczma została odkupiona przez Gminę Rakszawa od prywatnego właściciela. Budynek nie jest użytkowany.

²² Decyzja Podkarpackiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Przemyślu z dnia 14.10.2010r. w sprawie wpisania zabytku nieruchomego do rejestru zabytków

²³ Violeta Błočko. *Studium historyczno-architektoniczne Karczmy na tzw. „Rąbanym Gościńcu” w Rakszawie, Rakszawa 2001.*

Budynek gospodarczy- wzniesiony zapewne w 1 ćw. XX wieku, usytuowany na wschód od karczmy, założone na planie podkowy, tworzące niewielki dziedziniec wewnętrzny. Murowane z cegły, parterowe z dachami wielospadowymi, kalenicowymi, pokrytymi dachówką ceramiczną. Złożone z trzech części: od wschodu- w części równoległej do karczmy-cztery komórki (w jednej wędzarnia), od południa-lodownia przesklepiona kolebką, od północy wozownia²⁴.

W związku ze złym stanem technicznym karczmy w 2009 roku Gmina Rakszawa wystąpiła z wnioskiem do Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w Warszawie o skreślenie obiektu z rejestru zabytków. W 2010 roku Gmina otrzymała decyzję odmowną.

Wojewódzki Konserwator Zabytków decyzją nr 22/11 z dnia 9.02.2011r. zezwolił Gminie Rakszawa na sprzedaż nieruchomości oznaczonej jako działka ewid. nr 4367 w Rakszawie o pow. 0,07 ha, na której zlokalizowany jest budynek d. karczmy na tzw. „Rąbanym Gościńcu” objęty wpisem do rejestru zabytków decyzją Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków nr A-26 z dnia 21.09.2000r. W uzasadnieniu Konserwator wskazał, na fakt, że jak najszybsze pozyskanie właściciela dla Zespołu oraz przystąpienie do zabezpieczenia i remontu budynku d. karczmy wraz z adaptacją do nowej funkcji przy równoczesnym spełnieniu warunków konserwatorskich związanych z realizacją ww. prac stanowi jedyną szansę dla uratowania obiektu przed dalszym niszczeniem i dewastacją. W związku z powyższym Gmina Rakszawa ogłosiła przetarg na sprzedaż karczmy w 2013 roku. Pomimo bonifikaty 90% i wyłonienia wykonawcy oferent odstąpił od umowy z uwagi na warunki konserwatorskie. W 2017 roku Gmina wykonała aktualizację dokumentacji i przystąpi ponownie do wystawienia obiektu na sprzedaż.

DOM NR 1644

wpisany do rejestru zabytków województwa podkarpackiego pod numerem A-1209 z dnia 30.12.2013r. na wniosek prywatnych właścicieli

Dom nr 1644 usytuowany jest w centralnej części Rakszawy, po wschodniej stronie drogi powiatowej. Po przeciwnej stronie drogi, obok skrzyżowania dróg zlokalizowany jest pomnik Wincentego Witosa. Budynek został wzniesiony w 1912 roku przez Franciszka Nowakowskiego, który przybył do Rakszawy ze Stanisławowa i pracował jako główny księgowy w ówczesnej fabryce włókienniczej. Obiekt posiada skromną, ale indywidualną kompozycję wystroju architektonicznego elewacji, która zachowuje zabytkową strukturę, bryłę i rozplanowanie wnętrza z elementami jego wystroju. Budynek nie posiada cech stylowych, ale reprezentuje architekturę o formie ukształtowanej dla murowanej zabudowy wsi Rakszawa, pochodzącej z okresu początku XX w. Rangę tego obiektu podnosi usytuowanie w sąsiedztwie zespołu obiektów przemysłowych jak browar i fabryka włókiennicza, które powstały na terenie Rakszawy na przełomie XIX i XX wieku.

Dom murowany z cegły ceramicznej na cokole, tynkowany, częściowo podpiwniczony od strony północno-wschodniej, parterowy z poddaszem nieużytkowym. Na planie zbliżony do prostokąta, dwutraktowy z gankiem na planie kwadratu od strony ogrodowej.

²⁴ Decyzja Podkarpackiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Przemysłu z dnia 21.09.2000r. w sprawie wpisania dobra kultury do rejestru zabytków

Elewacja zachodnia (frontowa) trzyosiowa o niesymetrycznej kompozycji, z ryzalitem pośrodku. Elewację pokrywa gładki tynk. Detal wystroju architektonicznego występuje tylko w formie gzym-su wieńczącego, na zakończeniu połaci dachowych pokrytych dachówką ceramiczną. Zachowana dawna stolarka okienna o zróżnicowanym kształcie otworów. Otwory okienne prostokątne, zamknięte lukiem eliptycznym i pełnym. Okna drewniane ościeżnicowe, pojedyncze i podwójne, w tym dwu i trójdzielne z nadświetlami. W górnej partii ryzalitów małe okna metalowe o kształcie wertykalnego prostokąta zamknięte półkoliście. Wejście główne na elewacji bocznej w narożniku północno-zachodnim; drzwi drewniane dwuskrzydłowe, w górnej części przeszklone z pionowymi szprosami. Elewacja tylna sześciosiowa z gzymsem wieńczącym. Pośrodku elewacji ganek murowany z dachem dwuspadowym, którego kalenica znajduje się na poziomie gzym-su. Dach wielospadowy wsparty na wieźbie dachowej typu płatwiowo-kleszczowego, w zasadniczej konstrukcji czterospadowy lecz posiadający dachy dwuspadowe w części nad ryzalitami. Wnętrze obiektu zachowuje pierwotny układ pomieszczeń mieszkalnych o charakterze amfiladowym. Wyposażenie wnętrza niejednolite, ale zachowane są oryginalne piece kaflowe z okresu budowy tego obiektu, a także dawne meble z pocz. XX w. jak szafy, komody, łóża, stoły, krzesła oraz w części pomieszczeń oryginalne podłogi z desek układane na legarach. W piwnicy sklepienie typu odcinkowego na belce stalowej. Schody do piwnicy i na strych drewniane.

ZESPÓŁ MYŚLIWSKI W JULINIE

wpisany do rejestru zabytków nieruchomych pod numerem A-841 z 26.06.1979 r., 16.12.1996r. i z 19.10.2007r.

Zespół Pałacyku Myśliwskiego Julin położony jest we wschodniej części lasów wydrzańskich, będącym reliktem dawnej puszczy sandomierskiej, słynnej w tym rejonie z dużych skupisk modrzewia europejskiego. Znajduje się około 30 km od Łańcuta. obejmuje obszar 9,13 ha w znacznej części ogrodzony, częściowo zamieniony w park krajobrazowy.

Zespół Pałacyku Myśliwskiego Julin wzniesiony został ok. 1880 roku z inicjatywy II ordynata łańcuckiego-Alfreda Potockiego. Poprzez swoje rozwiązanie przestrzenne jak i architektoniczne stanowi materialny dokument sposobu życia magnaterii w tym czasie i jest **unikalnym** przykładem tego rodzaju założenia pałacowo-parkowego.

W skład zespołu wchodzi:

1. Pałacyk myśliwski;
2. Służbówka tzw. „dyrektorówka”;
3. Budynek kuchni;
4. Lodownia;
5. Park;
6. Aleja modrzewiowa, nr rej.: 16-ZP z 24.10.1948r.

Pałacyk myśliwski położony centralnie w parku stanowi główny element zespołu budynków tworzących zabudowę w trójkąt. Zbudowany z modrzewiowych płazów, powstał w stylu szwajcarskim o bogatym snycerskim detalu architektonicznym, zachował oryginalny wystrój (m.in. boazerie, ozdobne stropy, piece i kominki, kute balustrady, szafy biblioteczne.) Pałacyk został wzniesiony na rzucie zbliżonym do litery „T”, częściowo dwukondygnacyjny budynek nakryty został konstrukcją złożoną z kilku dwuspadowych dachów. W niej swe miejsca znalazły dekoracyjne kominy

i wieżyczka z obiegającą ją galeryjką. Elewacje nieszalowane, naroża odeskowane pionowo w bocznych częściach fasady na osi okien wysunięty okap dachu załamany w dwa trójkątne szczytiki, na wysokości drugiej kondygnacji trzy balkony. Układ wewnątrz nieregularny z reprezentacyjnym holem, z którego na I piętro prowadzą schody lustrzane. Po dziś dzień zachowała się dekoracja architektoniczna pałacu: ażurowe obramowania okien i drzwi naczółki okienne, ozdobne szczyty, balkony, balustrady i okapy dachowe. Wnętrza zdobi bogata stolarka okienna i drzwiowa, boazerie, ozdobne stropy, piece, kominki, kute balustrady, szafy biblioteczne.

Budynek kuchni- usytuowany w północnej części Zespołu. Zbudowany z drewnianych płazów. Założony na rzucie zbliżonym do prostokąta. Bryła budynku składa się z trzech członów nakrytych osobnymi cztero i dwuspadowymi dachami z ozdobnymi kominami. Trzykondygnacyjny w części południowej, dwukondygnacyjny od północy, wschodu i zachodu. Elewacje nieszalowane pomalowane na kolor orzechowy. Narożniki odeskowane pionowo. Ryzalit oszalowany. Dekoracja architektoniczna skromna. Okna i drzwi o uszatyach obramieniach zamkniętą łukiem odcinkowym. W ryzalicy na I piętrze okno z dekoracyjnym ażurowym szczytem snycerskiej roboty.

Lodownia usytuowana obok służbówki po jej zachodniej stronie. Murowana z cegieł, przykryta nasypem ziemnym i odarniowana. Ściana z otworem wejściowym zamkniętym żelaznymi drzwiami, ceglana, nietynkowana zwieńczona łamanym szczytem.

Służbówka tzw. „dyrektorówka lub „Adiunktówka” usytuowana przy bramie wjazdowej w północno-wschodniej stronie Zespołu. Zbudowana z drewnianych płazów. Na rzucie prostokąta, dwukondygnacyjna, dach dwuspadowy z powiekami, kryty blachą. Przy kalenicy dwa ozdobne kominy. Od strony północnej dobudówka kryta dachem pulpitowym. Fasada od strony południowej trójosiowa, wzdłuż której przebiega otwarty ganek poprzez obie kondygnacje, wsparty na drewnianych słupach połączonych dekoracyjną balustradą, kryty wydatnie wysuniętym okapem dachu. Na wysokościach piętra galeria przebiega również wzdłuż ściany wschodniej i zachodniej.

Park z modrzewiową aleją –zajmuje obszar ok.7 ha rozciągający się głównie od strony wschodniej i południowej od zabudowy zespołu. Ułożony na planie czworoboku z głównym akcentem w formie podjazdu od strony południowej pałacu. Teren parkowy tworzą duże polany podzielone starodrzewem głównie drzew liściastych: klonów i dębów. Obrzeża polan obsadzone są klonami, bukami, dębami i srebrnymi świerkami. Na polanie zachodniej rosną kępy drzew młodszych: brzoź, modrzewi i świerków. Teren północny otaczający budynki kuchni i służbówki posiada kompozycję w formie zgeometryzowanej. Zadrzewienie na skraju parku przechodzi w naturalny las²⁵.

Obiekt rozbudowano w latach 20. XX w. W 1923 r. założono wodociąg, w 1925 r. wzniesiono elektrownię położoną na południe od pałacu (w pobliżu stawu i usytuowanej nieco dalej strzelnicy z bogato zdobioną altanką). W 1927 r. rozbudowano pałacyk, a rok później-kuchnię. Zmian dokonano na terenie parku-we wschodniej jego części urządzono kort tenisowy, na zachód od pałacu-ogród kwiatowy, za którym rozciągały się pola golfowe. Po II wojnie światowej zespół wielokrotnie zmieniał użytkowników. W okresie powojennym zespół uległ pewnym niekorzystnym zmianom. W trakcie adaptacji zespołu myśliwskiego w Julinie na ośrodek socjalno - wypoczynkowy Rakszawskich Zakładów Przemysłu Welnianego zostały wybudowane w latach siedemdziesiątych nowoczesne obiekty (pawilony) oraz zespół sportowo-rekreacyjny, obiekty gospodarcze, nie dostosowane pod względem architektonicznym do istniejącego otoczenia.

Od 1997 roku Zespół pozostaje w użytkowaniu przez Muzeum-Zamku w Łańcucie-budynki, grunt w wieczystym użytkowaniu na 99 lat. Właściciel: Województwo Podkarpackie.

²⁵ Decyzja Urzędu Wojewódzkiego w Rzeszowie z dnia 26.06.1979 roku w sprawie wpisania dobra kultury do rejestru zabytków

ZESPÓŁ FOLWARCZNY „BRZÓZA” W JULINIE

wpisany do rejestru zabytków nieruchomości pod numerem A-1206 z dnia 14.09.1989r. oraz A-1218 z dnia 8.06.1990r.:

Zespół folwarczny „Brzóza” wchodzi w skład dóbr dawnej Ordynacji Łańcuckiej i stanowi materialny dokument działalności gospodarczej Potockich w swoim majątku.

W skład zespołu wchodzi:

1. budynek folwarczny;
2. rządówka;
3. stodoła, drewn.-mur.;
4. teren dawnego folwarku.

Budynek folwarczny- z 1846 roku, w granicach działki 5/2, obecnie właściciel prywatny. Na planie prostokąta, murowany z cegły. Złożony z parterowej części (użytkowanej pierwotnie jako stajnia) flankowanej dwoma piętrowymi oficynami gospodarczymi. Część parterowa 8-osiowa, poszczególne osie rozczłonkowane liżerami, pośrodku drewniane wrota, okna we wnękach zakończone łukiem segmentowanym. Dach dwuspadowy kryty dachówką ceramiczną. Wysunięty okap wsparty na ozdobnie wyciętych ostatekach belek. Wewnątrz stropy drewniane, belkowane. Oficyny piętrowe kryte dachami wielopołaciowymi. Oficyna zachodnia przebudowana 5-osiowa, wschodnia 3-osiowa z arkadowymi okienkami w poddaszu. Elewacja ozdobiona podziałami ramowymi.

Budynek rządówki- z 1908 roku, w granicach działki 1214/3, obecnie właściciel prywatny. Na planie wielokąta o urozmaiconej ryzalitami bryle. Murowany z cegły, jednokondygnacyjny, częściowo podpiwniczony. Kryty dachem czterospadowym z prowadzonymi dodatkowymi połaciami dwuspadowymi w narożnikach i nad ryzalitami. Elewacja frontowa trzyosiowa z drzwiami wejściowymi pośrodku. Dekoracja architektoniczna w formie poziomych pasów na przemian otynkowanych i wypełnionych czerwoną cegłą. Wewnątrz drzwi drewniane płycinowe, piec z brązowymi kaflami o wzorze nerobarokowym. W piwnicy strop Kleina.

Stodoła- z ok. 1920 roku, w granicach działki 1214/3, obecnie właściciel prywatny. Na planie prostokąta, drewniano-murowana, nakryta dachem dwuspadowym²⁶.

Teren dawnego folwarku- teren stanowi integralną część folwarku „Brzóza”²⁷.

²⁶ Decyzja Urzędu Wojewódzkiego w Rzeszowie z dnia 14.09.1989 roku w sprawie wpisania dobra kultury do rejestru zabytków

²⁷ Decyzja Urzędu Wojewódzkiego w Rzeszowie z dnia 8.06.1990 roku w sprawie wpisania dobra kultury do rejestru zabytków

KAPLICZKA W WYDRZU - JULINIE

wpisana do rejestru zabytków nieruchomych pod numerem A-343 z dnia 15.01.2008 r. przez prywatnego właściciela.

Kapliczka drewniana, wzniesiona w II połowie XIX wieku, zlokalizowana w obrębie dawnego Zespołu folwarcznego „Brzoza” w Wydrzu- Julinie. W 2009 roku zostały podjęte prace remontowo-konserwatorskie obiektu o charakterze zachowawczym. Zrealizowany zakres prac poprawił stan techniczny kapliczki, wyeksponował walory zabytkowe oraz poprawił wygląd estetyczny kapliczki.

4.3.2. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków

Na podstawie art.6 ust.1 pkt.2 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r.

o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami zabytki ruchome stanowią w szczególności:

1. dzieła sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej;
2. kolekcje stanowiące zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje;
3. numizmaty oraz pamiątki historyczne, a zwłaszcza militaria, sztandary, pieczęcie, odznaki, medale i ordery;
4. wytwory techniki, a zwłaszcza urządzenia, środki transportu oraz maszyny i narzędzia świadczące o kulturze materialnej, charakterystyczne dla dawnych i nowych form gospodarki, które dokumentują poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego;
5. materiały biblioteczne, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach;
6. instrumenty muzyczne;
7. wytwory sztuki ludowej i rękodzieła oraz inne obiekty etnograficzne;
8. przedmioty upamiętniające wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.

Na terenie gminy Rakszawa do rejestru zabytków nieruchomych województwa podkarpackiego na wniosek Parafii Rzymskokatolickiej pw. Podwyższenia Krzyża Św. w Rakszawie pod nr rejestru B-399 z dnia 2.03.2011r. wpisano następujące elementy wyposażenia i wystroju kościoła parafialnego²⁸:

Ołtarz główny, neobarokowy, k. XIX wieku, drewno polichromowane i pozłacane. Wym. ok. 850x320 cm, wym. mensy 272x140 cm. Architektoniczny, jednoosiowy, dwukondygnacyjny. W polu głównym w ramie zamkniętej łukiem nadwieszony obraz „Chrystus Ukrzyżowany”, pł/olej, XIX wiek. Po bokach wysunięte skośne pilasty i dwie pary kolumn na kierowanych impostach. Uszaki ażurowe z wici roślinno-wstęgowej. Na kierowanym belkowaniu i gzymsie nad wysuniętą kolumną dwie rzeźby-klęczące anioły w geście adoracji. W zwieńczeniu obraz w ozdobnej owoidalnej ramie „Matka Boża Częstochowska”, współczesny. Po bokach pilastry i sploty wolutowe. W szczycie promienista gloria z Okiem Opatrzności, nad pilastrami wazony.

²⁸ Decyzja Podkarpackiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Przemyślu z dnia 2.03.2011r.

Ołtarz boczny pw. Świętej Rodziny (płn.), neobarokowy, k. XIX wieku, drewno polichromowane, pozłacane i posrebrzane. Wym. ok. 450x210 cm. Mensa prostopadłościenna. Predella o wysokości impostów z płycinami, w których są motywy roślinne. W polu głównym zamkniętym łukiem nadwieszony obraz „Święta Rodzina”. Po bokach pilastry o korynckich kapitelach i trzonach z motywem kampanulowych zwisów oraz dwie kolumny o trzonach gładkich i kapitelach korynckich. Proste belkowanie, kierowane nad skórnymi pilastrami i wysuniętymi kolumnami, na prostopadłościennych kostkach motywy wazonów (nad kolumnami). W centrum zwieńczenia motyw snycerski ozdobnego kartusza w obramieniu pseudorocaille, po bokach skośne pilastry ujęte spływami wolutowymi, na osiach wazony o mniejszych proporcjach. Górny brzeg zwieńczenia w formie wąskich wolut faliście wspiętych pośrodku, nad którymi gałka i krzyż łaciński o ramionach zakończonych trójliściem.

Ołtarz boczny pw. Św. Franciszka z Chrystusem Ukrzyżowanym (płd.) neobarokowy, k. XIX wieku, drewno polichromowane, pozłacane i posrebrzane. Wym. ok. 450x210 cm. Struktura ołtarza analogiczna jak w ołtarzu północnym, poz. wyżej. W centrum obraz „Św. Franciszek z Chrystusem Ukrzyżowanym”.

Ołtarz boczny pw. Matki Boskiej Częstochowskiej, neobarok, k. XIX wieku, drewno polichromowane, pozłacane. Wym. ok. 450x310 cm. Mensa prostopadłościenna. Antepedium z motywem symboli Wiary, Nadziei i Miłości. W pasie predelli imposty z płycinami, w których jest snycerski motyw roślinny rozet. Tabernakulum szafkowe, na drzwiczkach płycina z kielichem eucharystycznym. W centrum nastawy obraz „Matka Boża Częstochowska” (deska/olej) w profilowanym obramieniu zamkniętym łukiem falistym nadwieszonym. Postać Matki Bożej w wypukłych reliefowych sukienkach, tło gładkie, srebrne. Po bokach dwie pary kolumn i pilastry z motywem kampanuli. Prosty profilowany gzyms. Zwieńczenie z monogramem „Maria” w promienistej glorii. Po bokach, na osiach kolumn dwa adorujące aniołki siedzące na chmurkach.

Ambona neobarok, k. XIX wieku, drewno polichromowane i pozłacane. Wym. ok. 450x140 cm. Zawieszona przy ścianie w nawie, str. północna. Wejście po schodkach zakręconych od strony ramienia transeptu (kaplicy M. Bożej Częstochowskiej). Balustrada schodów z toczonych tralek. Czteroboczny korpus ze ściętymi narożnikami ujętymi wąskimi pilastrami. U dołu szyszka z mięsistego liścia akantu. Na narożnikach ażurowe motywy roślinne, na ściankach płyciny prostokątne. Na ścianie frontowej tablice mojeszowe. Zaplecek z prostokątną płyciną z chrystogramem. Baldachim czteroboczny ze ściętymi narożnikami, z lambrekinem pod gzymsem, pokryty spłaszczoną kopułą z motywem łusek. W szczycie krzyż łaciński na kuli.

Stacje Drogi Krzyżowej, neorenesans, po 1933 roku, płaskorzeźba-odlew, masa stiukowa, polichromowane, pozłacane. Wym. 110x66 cm. Wewnątrz obramienia półplastyczne wielofigurowe statyczne kompozycje, postacie ubrane w szaty o fałdach miękko układających się. Tła grawerowane w geometryczny wzór, pozłacane. Przy dolnej krawędzi wewnątrz obramienia listwa w formie banderoli o wyciętych w ząb końcach z inskrypcjami-tytułami stacji (pismem blokowym, minuskułą). Obramienie w formie stylizowanej arkady z fryzem o łukach półkolistych, nad którym motywy małych wklęsłych rozetek. Proste belkowanie z ozdobnymi wklęsłymi motywami ornamentu okuciowego. Boki obramienia ujęte pilastrami o trzonach z płycinami wgłębny, przerwany płycina kolistą pośrodku. Na podstawach pod pilastrami płyciny poziome z motywem roślinnym, poniżej zwisy profilowane z motywem miękkich liść akantu. Zwieńczenie ramy w formie przerwanej przyczółka, wewnątrz którego mały wklęsły impost, na którym krzyż o ramionach zakończonych trójlistnie.

Polichromia ścienna, neorenesans, 1895r. mal. Zdzisław Leopold Lenartowicz, fresk suchy. Na sklepieniu prezbiterium przedstawienie Boga Ojca, Chrystusa z Marią i św. Janem Chrzcicielem oraz Ducha Św. adorowanych przez 12 postaci świętych i proroków. Na kolebkowym sklepieniu nawy przedstawienia figuralne (dwanaście pól obrazowych) ze scenami ilustrującymi osiem ewangelicznych błogosławieństw i czterech cnót kardynalskich oddzielonych pasami ornamentowymi. Polichromia kilkakrotnie częściowo przemalowana; w 1959 roku poniżej gzymsu w obrębie nawy przez malarzy Michała Wikiera i Niemcewicza, w 1975 roku przez malarza Zygmunta Więglusza z Krakowa (w prezbiterium i ściany nawy poniżej gzymsu), w latach 1982 i 1984 przez Stanisława Gąsiora ze Święcan (prezbiterium i ściana zachodnia nawy (nad chórem) i w 1998 roku przez tego samego autora.

Żyrandol I, barok, II poł. XVIII wieku, szkło kryształowe, brąz. Wym. 100x90 cm. Czteroramienny, dwunastoświeczkowy, zelektryfikowany. Trzon ujęty szklanymi kulami o zróżnicowanej formie (owoidalne, gruszkowate, profilowane). Od trzonu cztery zasadnicze ramiona rozdzielające się na trzy mniejsze wzniesione do góry- tworząc dwunastoświeczkowy układ ze szklanymi talerzykami. Od ramion odchylające się w stronę przeciwną małe wąsy z których szklane zawieszki z różnych punktów ramion oraz z rzędu wąsów wieńczących trzon.

Żyrandol II, neogotycki, pocz. XX wieku, mosiądz. Wym. ok. 160x90 cm. Dwupoziomowy, 42 świeczkowy. Na prostym trzonie zakończonym ostrym zwisem dwie kule od których promieniste wsporniki podtrzymujące ażurowe obręcze w formie koron. Od koron z motywem lilijek i fryzu maswerkowego wznoszące się ramiona (wygięte półkole) przy których wiją się gałązki akantu. Przy dolnej obręczy wiązki ramion zgrupowane po trzy, w miejscu spięcia ramion jedna dodatkowa świeca na prostym pionowym ramieniu. W górnej obręczy o mniejszej średnicy wiązki dwu ramion i trzecie ramię pionowo. Powyżej ozdobne małe wąsy z wici akantu.

Żyrandol III, neogotycki, pocz. XX wieku, mosiądz. Wym. 120x90 cm. Trzydziestoświeczkowy, dwupoziomowy. Zawieszony na trzech łańcuchach ujętych u góry koroną liściastą. Łańcuchy o ozdobnych oczkach przerywane gładkimi kulami. Dwie obręcze ażurowe w formie koron z motywem lilijek, od których ramiona w formie wici akantu. Pośrodku dolnej obręczy podwieszona wydarna gładka kula i zwis z promieniście zwieszonych łańcuchów zebranych w centrum żyrandola, z motywami małych gładkich kulek.

Dzwony, neorenesans, 1889 rok (2 szt. komplet), brąz, wyk. Peter Wiener Neustadt (Austria), fundacji ks. Antoniego Frączka:

- **dzwon duży** (wym. ok. 100x90 cm) z napisem w górnym fryzie „SALVUM FAC TUUM DOMINE „i”.....TATI TUAE”, oddzielone małą rozetką kwiatową, poniżej krzyż. Na płaszczu pod górnym fryzem szeroki fryz oddzielony perelkowaniem, wewnątrz którego motywy okrągłych medalionów w obramieniu rowerkowym. W medalionach sceny figuralne z życia św. Antoniego(?). Pomiędzy medalionami antytetyczny motyw ornamentu roślinno-wolutowego z motywem kwiatu. Poniżej na płaszczu napis „MIHI CREDITI SATANAS CRUCIS/SIGNO DEBILITATUS AUFUGIT/IMPENSIS-A.R.D. ANTONI FRĄCZEK/1889”. Linia paciorka w formie wąskiego ornamentu z motywem kwiatu goździka ujętego linią falistą.
- **dzwon średni** (wym. ok. 80x70cm) z napisem na płaszczu: „REGINA S.ROSARI/ORA PRO NOBIS”. Pod górną krawędzią motyw roślinno-wolutowy w układzie pasowym.. Pomiędzy wolutami odcinki ornamentu kandelabrowego ze zwisającymi dwunastoramiennymi gwiazdami. Linia paciorka w formie wąskiego ornamentu roślinno-kwiatowego. Poniżej na wieńcu roślinny stylizowany ornament z motywem kwiatu goździka ujętego linią falistą.

pod nr rejestru B-637 z dnia 15.01.2014r. wpisano następujące elementy wyposażenia i wystroju kościoła parafialnego²⁹:

Rzeźba „Matka Boża z Dzieciątkiem”, gotycka, pocz. XVI w., drewno polichromowane, pozłacane, wydrążone od tyłu, wym. ok.110x46 cm. Maria stojąca w pełnej postaci z Dzieciątkiem na prawej ręce. Ciało esowato wygięte. Nogi w kontrapoście z opuszczonym lewym biodrem, łokciem ugiętej lewej ręki i lewym ramieniem. Głowa przechylona w prawą stronę. Na prawej ugiętej i opartej o prawe biodro dłoni trzyma siedzące, nagie Dzieciątko, zwrócone do Marii skrzętem tułowia. W lewej ręce Jezus trzyma jabłko, prawą dłonią wskazując na owoc. Maria ubrana w suknie o szerokich płaskich fałdach i płaszcz zapięty pod szyją z szeroką półkolistą kryzą. Fałdy płaszcza o bogato zróżnicowanym układzie, na przodzie na wysokości kolana wywinięte podszewki w formie ucha i załamanie w kierunku pionowym. Spod prawej dłoni skośna poprzeczna szeroka fałda płaszcza skierowana poniżej lewego biodra, rozszerzająca się i wywinięta. Na głowie Marii nałożona metalowa liściasta korona. Twarz an face o pełnych policzkach, miękkich ryśach, wysokim czole, wysoko zaznaczonej brodzie. Włosy falujące, gęste, długie opadające na oba ramiona i plecy. Na odwrocie rzeźby, wokół postaci Marii wydrążone gniazda do mocowania promienistej glorii.

Rzeźba „Św. Anna Samotrzecia”, gotycka, pocz. XVI w. drewno polichromowane, pozłacane wydrążone od tyłu, wym. ok.110x46 cm. Św. Anna stojąca w owalnej, wypukłej podstawie, w pełnej postaci, trzymająca na prawej ręce nagie Dzieciątko Jezus, po jej lewej stronie stojąca i przytulająca się Maria w wieku kilkunastu lat. Św. Anna ubrana w suknię, na ramionach płaszcz o bogatym, miękkim udrapowaniu, na głowie chusta opadająca na ramiona, podwiązana pod szyją. Maria z długimi rozpuszczonymi włosami ubrana w sukienkę z półkolista, szeroka i gładką kryzą wokół małego dekoltu i długimi wąskimi rękawami. Dłonie Marii złożone modlitewnie. Dzieciątko w lewej ręce trzyma jabłko, w geście podawania go Marii, prawa rączka wskazuje na nią. Rysy twarzy wszystkich postaci o wydatnych policzkach, małych zaokrąglonych nosach, drobnych ustach i wysokich czołach, twarze lekko uśmiechnięte.

4.3.3. Wpisanie zabytku na Listę Skarbów Dziedzictwa

Listę Skarbów Dziedzictwa prowadzi minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. Na Listę Skarbów Dziedzictwa wpisuje się zabytek ruchomy o szczególnej wartości dla dziedzictwa kulturowego, zaliczany do jednej z kategorii, o których mowa w art. 64 ust. 1 *Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*, na podstawie decyzji wydanej przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, z urzędu albo na wniosek właściciela zabytku ruchomego.

Na terenie gminy Rakszawa nie występują obiekty wpisane na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO.

W Polsce na Liście Skarbów Dziedzictwa obecnie znajduje się 14 obiektów³⁰:

1. Stare Miasto w Krakowie
2. Królewskie Kopalnie Soli w Wieliczce i Bochni
3. Auschwitz-Birkenau. Niemiecki nazistowski obóz koncentracyjny i zagłady (1940-1945)

²⁹ Decyzja Nr B-637 Podkarpackiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Przemyślu z dnia 15.01.2014r.

³⁰ <http://www.unesco.pl/?id=290>, z dnia 30.03.2017r.

4. Puszcza Białowieska
5. Stare Miasto w Warszawie
6. Stare Miasto w Zamościu
7. Średniowieczny zespół miejski Torunia
8. Zamek krzyżacki w Malborku
9. Kalwaria Zebrzydowska: manierystyczny zespół architektoniczny i krajobrazowy oraz park pielgrzymkowy
10. Kościoły Pokoju w Jaworze i Świdnicy
11. Drewniane kościoły południowej Małopolski - Binarowa, Blizne, Dębno, Haczów, Lipnica Murowana, Sękowa
12. Park Mużakowski / Muskauer Park obiekt transgraniczny polsko-niemiecki
13. Hala Stulecia we Wrocławiu
14. Drewniane cerkwie w polskim i ukraińskim regionie Karpat. Seryjny wpis transgraniczny polsko-ukraiński

4.3.4. Uznanie zabytku za pomnik historii

Pomnik historii to jedna z pięciu form ochrony zabytków wymienionych w *ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*. Terminem tym określa się zabytek nieruchomy o szczególnym znaczeniu dla kultury naszego kraju. Rangę pomnika historii podkreśla fakt, że jest on ustanawiany przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej specjalnym rozporządzeniem na wniosek Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. W treści prezydenckiego rozporządzenia wyszczególnia się cechy danego zabytku świadczące o jego najwyższej wartości, określa się precyzyjnie jego granice i zamieszcza schematyczną mapkę obiektu. Pomniki historii ustanawiane są od 1994 r. Do dziś to najwyższe wyróżnienie nadano 70 zabytkom. Z każdym rokiem, lista najcenniejszych obiektów sukcesywnie powiększa się. Do elitarnego grona pomników historii mogą dołączać obiekty architektoniczne, krajobrazy kulturowe, układy urbanistyczne lub ruralistyczne, zabytki techniki, obiekty budownictwa obronnego, parki i ogrody, cmentarze, miejsca pamięci najważniejszych wydarzeń lub postaci historycznych oraz stanowiska archeologiczne³¹.

Na terenie gminy Rakszawa nie występują pomniki historii.

4.3.5. Utworzenie parku kulturowego

Park kulturowy jest formą ochrony zabytków. Tworzony jest w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej.

Park kulturowy może zostać utworzony zgodnie z *art. 16 ust. 1 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* przez radę gminy po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków. Wg stanu na dzień 31 grudnia 2015r. w Polsce utworzono 30 parków kulturowych³². W województwie podkarpackim utworzono jeden: Park Kulturowy Zespołu Staromiejskiego oraz Zespołu OO. Dominikanów w Jarosławiu.

Na terenie gminy Rakszawa nie utworzono parków kulturowych.

³¹ http://www.nid.pl/pl/Informacje_ogolne/Zabytki_w_Polsce/Pomniki_historii/, z dnia 30.03.2017r.

³² http://www.nid.pl/pl/Informacje_ogolne/Zabytki_w_Polsce/Parki_kulturowe/Zestawienie_parkow_miejsc.php?ID=30, z dnia 30.03.2017r.

4.3.6. Ustalenie ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego

Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami powinna zostać uwzględniona m.in. przy opracowywaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego (art. 18 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami), a także decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego (art. 19 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami) powinna zostać uwzględniona w szczególności ochrona:

1. zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru i ich otoczenia;
2. innych zabytków nieruchomości, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków;
3. parków kulturowych.

W decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego uwzględnia się w szczególności ochronę (art. 19 ust. 1 a ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami):

1. zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru i ich otoczenia;
2. innych zabytków nieruchomości, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków.

Gmina Rakszawa posiada częściowy **Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego**.

Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego pod tereny produkcyjno – usługowe „Browar” w miejscowości Rakszawa, gmina Rakszawa - część 1A został przyjęty Uchwałą nr X/46/2015 Rady Gminy Rakszawa z dnia 30 lipca 2015r. Plan obejmuje obszar o powierzchni około 32,52 ha, w miejscowości Rakszawa, położony w centralnej części miejscowości Rakszawa, po zachodniej stronie drogi powiatowej.

W *Miejscowym Planie* (§7, §13, §16, §17) ustalono następujące zasady ochrony zabytków i dóbr kultury poprzez wyznaczenie:

- 1) strefy ochrony konserwatorskiej B zachowanych zabytkowych zabudowań dawnej fabryki włókienniczej;
 - zakazuje się wyburzania budynku;
 - nakazuje się remont budynku przy uwzględnieniu odtworzenia pierwotnego wystroju elewacji budynku.
- 2) strefy ochrony ekspozycji widokowej E dla budynku willi dyrektora;
 - zakazuje się lokalizacji nowej zabudowy kubaturowej;
 - zakazuje się nasadzeń zielenią wysoką;
 - zakazuje się stosowania ogrodzeń z murów pełnych oraz o wysokości powyżej 1,5 m.
- 3) ochrony zabytkowego budynku mieszkalnego (nr dz. ewid. gr. 6433/2 nr domu 345)
 - zakazuje się wyburzania budynku;
 - nakazuje się remont budynku przy uwzględnieniu odtworzenia pierwotnego wystroju elewacji budynku.

W § 6 Miejscowego Planu ustalono następujące zasady ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu:

- zakazuje się lokalizowania przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko, dla których sporządzony raport oddziaływania na środowisko wykaze przekroczenia norm dopuszczalnego oddziaływania na środowisko.

Ochrona konserwatorska w *Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Rakszawa* opisana została w Rozdziale IV. WYTYCZNE I POSTULATY KONSERWATORSKIE, gdzie na terenie Gminy Rakszawa wyznaczono następujące rodzaje stref ochrony konserwatorskiej:

- A- *Strefa pełnej ochrony konserwatorskiej*
- B- *Strefa ochrony zachowanych elementów zabytkowych*
- E- *Strefa ochrony ekspozycji*
- K- *Strefa ochrony krajobrazu*

Strefa „A” pełnej ochrony konserwatorskiej, obejmuje obszary szczególnie wartościowe pod względem historycznym, o dobrze zachowanej jednorodnej strukturze układu przestrzennego i związanego z nim integralnie terenu i krajobrazu wraz z obiektami zabytkowymi. W strefie tej zakłada się bezwzględny nakaz spełniania wymagań konserwatorskich. Na terenie gminy Rakszawa strefę „A” ustalono dla następujących terenów:

- **Strefa A1** obejmuje zespół pałacu myśliwskiego w Julinie wraz z parkiem leśnym i aleją modrzewiową (wpisany do rejestru zabytków nieruchomości pod numerem A-841 z 26.06.1979 r., 16.12.1996 i z 19.10.2007 i Zespół folwarczny „Brzoza” w Julinie, (wpisany do rejestru zabytków nieruchomości pod numerem A-1206 z dnia 14.09.1989r. oraz A-1218 z dnia 8.06.1990r.)
- **Strefa A2** obejmuje zespół leśniczówki we wsi Wydrze, w skład której wchodzi: murowany budynek leśniczówki dawnej Ordynacji Potockich, drewniane zabudowania gospodarcze (stajnie, stodoły), drewniany budynek gajówki, starodrzewie oraz teren ekspozycji widokowej na budynek leśniczówki.
- **Strefa A3** dotyczy Zespołu Kościoła Parafialnego w Rakszawie i obejmuje: murowane budynki kościoła, dzwonnicy, zabudowania gospodarcze, cmentarz parafialny z murowaną kaplicą, starodrzewie, figurę Niepokalanej przy drodze głównej oraz teren ekspozycji widokowej na zespół kościelny.

Strefa „B” ochrony zachowanych elementów zabytkowych. Dotyczy terenów, na których położone są zabytkowe zespoły o zróżnicowanej wartości kulturowej, oraz obszary usytuowane w sąsiedztwie zespołów objętych strefą „A”. W strefie tej obowiązuje wymóg zachowania istniejących elementów o wartościach kulturowych i dostosowania nowej zabudowy do historycznej kompozycji. Działania te należy uzgadniać ze służbą konserwatorską. Na terenie Gminy Rakszawa strefę „B” ustalono dla następujących terenów:

- **Strefa B1** obejmuje pozostałości dawnego zespołu dworu myśliwskiego w przysiółku Potok. W skład zespołu wchodzi: murowany budynek leśniczówki, drewniane domy pracowników Lasów Ordynacji Potockich, pozostałości bramy wjazdowej, aleja modrzewiowa oraz starodrzewie (lipy, modrzewie, jesiony, klony, osiki, dęby)

- **Strefa B2** obejmuje fragment lasu Brzeźnik z ciągiem pięciu stawów połączonych groblami.
- **Strefa B3** obejmuje teren zabudowany w centralnej części wsi, w sąsiedztwie browaru.

Strefa „E” ochrony ekspozycji obiektów zabytkowych. Strefa ta dotyczy terenów stanowiących zabezpieczenie właściwego eksponowania zespołów i obiektów zabytkowych.

- **Strefa E1** obejmuje obszar ekspozycji widokowej na leśniczówkę we wsi Wydrze.

Strefa „K” ochrony krajobrazu kulturowego, dotyczy obszaru bezpośrednio związanego z układem historycznym znajdującego się w jego otoczeniu. Na wyznaczonym obszarze ochronie podlegają: układy przestrzenne zabudowy wsi, układ drożny i ciągi piesze, ukształtowanie terenu (cieki wodne, skarpy, zielen), układ działek siedliskowych.

- **Strefa K1** obejmuje obszary wsi Wydrze. Obejmuje tereny zabudowane wsi wraz z układem łąnowym pól oraz układem komunikacyjnym oraz zespołem pałacowym w Julinie i zespołem leśniczówki w Wydrzu.
- **Strefa K2** obejmuje teren wsi Rakszawa wraz z przysiółkami: Rakszawa Kąty, Dymarka, Kościelne, Basakówka, Bieleckówka. W obrębie strefy znajdują się tereny zabudowane wsi wraz z układem łąnowym pól i układem komunikacyjnym.
- **Strefa K3** obejmuje obszar wsi Węgliska. W obrębie strefy znajdują się tereny zabudowane wsi wraz z układem łąnowym pól i układem komunikacyjnym.
- **Strefa K4** obejmuje teren dawnego folwarku w Julinie (*wpisany do rejestru zabytków nieruchomości pod numerem A-1206 z dnia 14.09.1989r. oraz A-1218 z dnia 8.06.1990r.*)

Za główne kierunki ochrony środowiska kulturowego w zagospodarowaniu przestrzennym przyjęto m.in.:

1. Ochronę krajobrazu kulturowego gminy; ogólnego charakteru zabudowy, sposobu zagospodarowania i użytkowania terenu;
2. Ochronę zabytkowych zespołów: pałacowego, folwarcznych, kościelnego i centrum wsi Rakszawa, oraz leśniczówek, cmentarzy, krzyży przydrożnych i kapliczek;
3. Zachowanie elementów krajobrazu naturalnego; ukształtowania terenu, zieleni, cieków, oczek i zbiorników wodnych;

Za główne kierunki ochrony środowiska w zagospodarowaniu przestrzennym przyjęto m.in.:

1. czynną ochronę obszaru węzłowego, ciągów i korytarzy ekologicznych przed zainwestowaniem mogącym pogorszyć stan środowiska naturalnego;
2. nie dopuszczanie do zabudowywania terenów zalewowych.

W celu zapewnienia realizacji tych kierunków uznano przestrzeganie zasad ochrony:

1. Rezerwatu florystycznego częściowego Wydrze utworzonego Zarządzeniem MliPD z 22.07.1983r. (MP Nr 16 poz. 91);
2. Brzóżniańskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu zgodnie z Rozporządzeniem Nr 35/92 Wojewody Rzeszowskiego z dnia 14.07.1992r.;
3. Obszaru Głównego Zbiornika Wód Podziemnych Nr 425 Dębica – Stalowa Wola – Rzeszów;
4. Drzew stanowiących pomniki przyrody ujętych w rejestrze pomników przyrody;
5. Pozostałości parków podworskich i folwarcznych.

Wskazano na objęcie ochroną:

- Projektowany rezerwat przyrody „Julin”;
- Dolinę Wisłoka jako korytarza ekologicznego;
- Korytarze i ciągi ekologiczne biegnące wzdłuż dolin rzecznych w powiązaniu z kompleksami leśnymi;
- Drzewa pojedyncze i grupy drzew projektowane do ochrony jako pomniki przyrody w „Ocenie przyrodniczej”;
- Jeden użytek ekologiczny (naturalne oczko wodne) proponowany do ochrony w „Ocenie przyrodniczej”;
- Północną część obszaru gminy poprzez włączenie w obszar projektowanego Parku Krajobrazowego Puszczy Sandomierskiej (na podstawie uzgodnienia z dnia 20.03.2000r. z Wojewódzkim Konserwatorem Przyrody).

Układy ruralistyczne wraz z zabytkową zabudową, kapliczkami, figurkami i pomnikami

Układy ruralistyczne obejmują historyczne układy planistyczne wsi. Na obszarach tych nowa zabudowa może być lokalizowana. Wskazane jest maksymalne zachowanie istniejących już układów działek, bez dalszego ich dzielenia (tereny te obecnie są już przeinwestowane). Wytyczne do nowej zabudowy oraz remontów istniejącej powinny uwzględnić następujące wymogi konserwatorskie:

- nowe obiekty powinny: bryłą, wysokością, detalem i kształtem symetrycznych, wysokich dachów nawiązywać do historycznych rozwiązań architektonicznych, (najwłaściwsze są obiekty parterowe o rzucie wydłużonego prostokąta);
- układ zabudowy na działce powinien wynikać z historycznego układu zabudowy wiejskiej,
- zaleca się utrzymanie istniejącej drewnianej zabudowy, kwalifikującej się do zachowania ze względu na stan techniczny, poprzez remont i adaptację dla współczesnych potrzeb, przy zachowaniu ogólnego charakteru architektury obiektu (tj. bryły, wysokości, kształtu dachu, detalu architektonicznego, niewskazane jest zastosowanie sidingu),
- podczas remontów obiektów dysharmonizujących z historyczną zabudową należy dokonywać ich korekty estetycznej np. poprzez wprowadzenie tradycyjnej formy dachu;
- jako pokrycie dachu należy stosować dachówkę ceramiczną lub inny materiał imitujący ją formą i kolorem;
- wymagane jest pozostawienie niezabudowanych tzw. nowsi, usytuowanych wzdłuż dolin rzecznych, zlokalizowanych przeważnie w środkowej części wsi. Tereny te pozostały do naszych czasów niezabudowane z uwagi na ich zalewowy charakter;
- ze stanowiska konserwatorskiego wskazana jest też ochrona tradycyjnej drewnianej zabudowy, tak mieszkalnej jak i gospodarczej, szczególnie będącej w dobrym stanie technicznym i położonej w strefach ochrony układów ruralistycznych.

Punkty, osie i ciągi widokowe

Na terenie gminy Rakszawa ustala się 8 punktów, osi i ciągów widokowych. W ich zasięgu nie należy wprowadzać nowej zabudowy poza istniejącym zainwestowaniem oraz nasadzeń wysokimi drzewami i krzewami mogącymi przysłonić wgląd na zabytkowe obszary i obiekty i panoramy widokowe.

Poza obszarem już zainwestowanym na dalszym planie widokowym wyjątkowo dopuszcza się możliwość lokalizacji obiektów parterowych, o małej kubaturze z dachami tradycyjnymi 2-lub 4-spadowymi, symetrycznymi, pokrytymi dachówką ceramiczną lub materiałem dachówko-podobnym. Budynek o dużej powierzchni zabudowy (pow. 150m²) oraz wysokości ponad 7,5 m nad poziomem terenu wymagają uzgodnienia z Konserwatorem Zabytków.

Punkty widokowe:

1. Punkt widokowy we wsi Wydrze ze wzgórza przy drodze polnej Julin-Wydrze na Zespół Folwarczny w Julinie;
2. Punkt widokowy z drogi Rakszawa-Wydrze na Zespół Leśniczówki na Wydrzu;
3. Punkt widokowy z drogi Węgliska-Rakszawa na zabudowę Rakszawy Środkowej;
4. Oś widokowa z drogi głównej przez Rakszawę na Kościół Parafialny;
5. Oś widokowa z drogi bocznej przez przysiółki Basakówka-Kościelne na Kościół Parafialny;
6. Ciąg widokowy z drogi bocznej przez przysiółki Basakówka-Kościelne na zabudowę Rakszawy Środkowej;
7. Punkt widokowy ze skrzyżowania dróg przy kościele na zespół kościelny w Rakszawie;
8. Punkt widokowy w Rakszawie z drogi Rakszawa-Wydrze na budynek dawnej Karczmy na tzw. „Rąbanym Gościńcu”.

Obiekty dysharmonizujące z otoczeniem

Na terenie gminy, w jej poszczególnych miejscowościach zarówno na obszarach objętych ochroną konserwatorską jak i na pozostałych terenach powstało w ostatnich latach wiele obiektów dysharmonizujących z dotychczasową, tradycyjną architekturą, nie wkomponowanych w otaczający je krajobraz. Architektura pozostałych obiektów winna być tak skorygowana w czasie najbliższego remontu, aby dostosować ją do tradycyjnych rozwiązań (m.in. poprzez przykrycie ich symetrycznymi dachami połaciowymi, zastosowanie odpowiedniego detalu architektonicznego, podziałów elewacji i odpowiedniej jej kolorystyki). W przypadku, gdy taka korekta jest niemożliwa do wykonania (istniejący, nietradycyjny dach, zbyt duża kubatura) należy zasłonić wysoką zielenią.

Cmentarze

Krajobraz wiejskich cmentarzy zmienił się w ciągu kilkudziesięciu lat; zniknęły drewniane i żeliwne krzyże, kostnice, usunięto starodrzew, którym obsadzone były aleje i granice. Z tych względów konieczne jest objęcie ochroną konserwatorską całego cmentarza w Rakszawie oraz wybranych kwater, posiadających nagrobki o wartościach artystycznych, historycznych, kaplice grobowe oraz starodrzew, jako wyodrębniona zabytkowa część, z pozostawieniem pozostałego terenu do dalszego użytkowania (pochówku).

Powyżej zostały zasygnalizowane tylko niektóre wytyczne i postulaty konserwatorskie. Obszerny ich zapis znajduje się w opracowanym w 2001r. przez Violetę i Adama Błotko *Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Rakszawa. Uwarunkowania kulturowe.*

4.4. Zabytki ujęte w Gminnej Ewidencji Zabytków

Zgodnie z art. 22 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami Wójt prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomości z terenu gminy.

W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

- 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
- 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
- 3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy (art. 21 ustawy). Gmina Rakszawa posiada Gminną Ewidencję Zabytków opracowanych zgodnie z wymogami ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz rozporządzenia Ministra Kultury z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomości z terenu Gminy.

W Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Rakszawa (aktualizacja kwiecień 2017r.) ujęto:

1. zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków
2. zabytki nieruchome nie wpisane do rejestru zabytków
3. zabytki archeologiczne nie wpisane do rejestru zabytków

Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków: szczegółowy opis znajduje się w rozdziale 4.3.1 niniejszego opracowania. W Gminnej Ewidencji Zabytków ujęto 7 takich obiektów. Gmina Rakszawa jest właścicielem jednego zabytku: Karczma na tzw. „Rąbanym Gościńcu”

Zabytki nieruchome nie wpisane do rejestru zabytków: zostały ujęte w Gminnej Ewidencji Zabytków na wniosek konserwatora zabytków. Obecnie w Gminnej Ewidencji Zabytków ujęto 54 takich obiektów. Gmina Rakszawa jest właścicielem jednego: dawna szkoła podstawowa w Węgliskach.

Zabytki archeologiczne nie wpisane do rejestru zabytków

Zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami zabytki archeologiczne to w szczególności:

1. pozostałości terenowe pradziejowego i historycznego osadnictwa;
2. cmentarzyska;
3. kurhany;
4. relikty działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Na terenie gminy Rakszawa nie występują zabytki archeologiczne wpisane do rejestru zabytków województwa podkarpackiego. Ochrona została ustalona w *Studium uwarunkowań i zagospodarowania przestrzennego Gminy Rakszawa, Kierunki Zagospodarowania Przestrzennego. Polityka Przestrzenna*. Na obszarze gminy Rakszawa do roku 2001 zewidencjonowano 49 stanowisk archeologicznych. Spis stanowisk został opracowany w oparciu o dokumentację z badań powierzchniowych realizowanych w ramach ogólnopolskiego programu AZP (Archeologiczne Zdjęcie Polski). Stanowiska archeologiczne z terenu gminy Rakszawa występują na 6 obszarach: AZP/99 – 78, AZP/99 – 79, AZP/100 – 78, AZP/100 – 79, AZP/101 – 78, AZP/101 – 79.

W Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Rakszawa ujętych zostało łącznie 110 obiektów, których wykaz znajduje się w następujących załącznikach:

Załącznik nr 1: Zabytki nieruchomości wpisane do rejestru zabytków znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków.

Załącznik nr 2: Zabytki nieruchomości z terenu gminy Rakszawa nie wpisane do rejestru zabytków.

Załącznik nr 3: Zabytki archeologiczne z terenu gminy Rakszawa nie wpisane do rejestru zabytków.

5. Zestawienie celów priorytetowych, kierunków działań i zadań do realizacji

5.1. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza SWOT

Mocnymi, słabymi stronami wynikającymi ze stanu dziedzictwa kulturowego gminy i regionu są:

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> - Walory przyrodnicze i turystyczne, zróżnicowanie terenu pod względem przyrodniczym i krajobrazowym - Wzrost zainteresowania wypoczynkiem na wsi, rozwój agroturystyki i turystyki tematycznych zainteresowań - Rosnące zapotrzebowanie na tradycyjne, lokalne oraz ekologiczne produkty żywnościowe - Dobre warunki do rozwoju turystyki - Obiekty wartościowo kulturowe i zabytkowy układ przestrzenny wsi - Aktywność społeczna w obszarze kultury - Liczne imprezy kulturalne - Dobry stan środowiska naturalnego - Szlaki turystyczne - Tradycje rzemiosła ludowego - Planowane trasy rowerowe 	<ul style="list-style-type: none"> - Niewystarczające środki budżetowe gminy - Niedostateczne oznakowanie obiektów wpisanych do rejestru zabytków - Niezadawalający stan techniczny zabytków - Duża liczba nieużytkowanych i niszczących obiektów zabytkowych - Niewystarczająca świadomość społeczna o konieczności należytej opieki nad zabytkami - Niewystarczająca promocja obiektów zabytkowych i wykorzystanie dóbr kultury dla rozwoju turystyki

Szanse i zagrożenia wynikające z analizy otoczenia zewnętrznego dla opieki nad zabytkami są:

SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> - Położenie w bezpośredniej bliskości miasta Łańcuta oraz częściowo na obszarze Brzódziańskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu - Korzystne warunki dla rozwoju turystyki z wszechstronnym wykorzystaniem zasobu i wartości dziedzictwa i krajobrazu kulturowego - Dogodne szlaki drogowe - Wzbogacenie szlaków turystycznych o miejsca i obiekty zabytkowe 	<ul style="list-style-type: none"> - Niewystarczające środki na renowację zabytkowych obiektów - Silna konkurencja na rynku turystyki w regionie - Niewystarczająca świadomość wartości zasobów kulturalnych - Samowolne działania na zabytkach bez uzgodnień konserwatorskich

SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> - Prezentacja dziedzictwa kulturowego przy wykorzystaniu technik informatycznych oraz ich publikacja na stronie internetowej gminy - Uwzględnienie potrzeb ochrony w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy - Wzrost zainteresowania wypoczynkiem na wsi, rozwój agroturystyki i turystyki tematycznych zainteresowań - Zwiększony dopływ środków z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej 	

5.2. Założenia programowe

Założeniem opracowania *Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Rakszawa na lata 2017-2020* jest poprawa stanu zasobów dziedzictwa kulturowego gminy poprzez określenie działań edukacyjnych kierowanych do mieszkańców gminy, organizacyjnych i finansowych kierowanych na elementy dziedzictwa kulturowego oraz upowszechnienie w świadomości społeczeństwa gminy potrzeb i zasad ochrony środowiska kulturowego.

5.2.1. Priorytety programu opieki nad zabytkami

Zgodnie z art. 5 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności na zapewnieniu warunków:

1. naukowego badania i dokumentowania zabytku;
2. prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
3. zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
4. korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości
5. popularyzowania, edukacja i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Na podstawie analizy szans i zagrożeń występujących w otoczeniu oraz mocnych i słabych stron Gminy, zdefiniowano następujące priorytety działań w zakresie opieki nad zabytkami Gminy Rakszawa:

- I. Uwzględnienie dziedzictwa kulturowego jako element rozwoju
- II. Ochrona i kształtowanie krajobrazu kulturowego
- III. Promocja i popularyzacja walorów dziedzictwa kulturowego gminy

5.2.2. Kierunki działań i zadania programu opieki nad zabytkami

Opieka nad zabytkami stanowi jeden z obszarów działania dla władz lokalnych. Jako kierunki działań i zadania realizacji *Programu* w ramach przyjętych priorytetów uznano:

- 1. Prowadzenie Gminnej Ewidencji Zabytków;**
 - bieżąca aktualizacja Gminnej Ewidencji Zabytków w formie papierowej i elektronicznej
 - w porozumieniu z WUOZ Delegatura w Rzeszowie wyłączenie z GEZ obiektów nieistniejących oraz przekształconych, które utraciły wartości zabytkowe
 - w porozumieniu z WUOZ Delegatura w Rzeszowie włączanie obiektów do GEZ
- 2. Uwzględnienie ochrony obiektów zabytkowych w *Studium Uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Rakszawa*;**
 - realizacja wytycznych konserwatorskich określonych w *Studium Uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Rakszawa* ze szczególnym uwzględnieniem zaleceń w wyznaczonych strefach ochrony konserwatorskiej.
- 3. Uwzględnienie ochrony obiektów zabytkowych w Miejscowych Planach Zagospodarowania Przestrzennego**
 - realizacja wytycznych konserwatorskich określonych w *Miejscowym Planie Zagospodarowania Przestrzennego* ze szczególnym uwzględnieniem zaleceń w wyznaczonych strefach ochrony konserwatorskiej.
- 4. Ochronę i odnowę obiektów znajdujących się w Gminnej Ewidencji Zabytków;**
 - przeгляд stanu obiektów
 - współpraca z wojewódzkimi służbami ochrony zabytków w przypadku realizacji prac budowlanych przy obiektach podlegających ochronie konserwatorskiej
 - wspieranie działań zmierzających do powstrzymania procesu niszczenia oraz działań ratunkowych w stosunku do obiektów zabytkowych o dużych walorach architektonicznych lub historycznych
 - wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami m.in. poprzez podejmowanie działań zmierzających do pozyskania środków zewnętrznych na działania konserwatorsko-remontowe przy obiektach zabytkowych
- 5. Promocje i popularyzacje dziedzictwa kulturowego;**
 - przeгляд istniejącego systemu oznakowania zabytków na terenie gminy
 - uzupełnienie oznakowania zabytków na terenie gminy: tablice, plansze, mapy
 - realizacja tras rowerowych wraz z tablicami informacyjnymi o obiektach zabytkowych
 - prowadzenie i aktualizacja zakładki o zabytkach na stronie internetowej gminy
 - popularyzacja dziedzictwa kulturowego w prasie i innych mediach
- 6. Edukacje w zakresie ochrony dóbr kultury;**
 - informowanie właścicieli prywatnych o możliwościach pozyskania środków finansowych na odnowę zabytków
 - wspieraniu inicjatyw mających na celu edukowanie społeczeństwa, zwłaszcza dzieci i młodzieży na rzecz ochrony dziedzictwa, ze szczególnym uwzględnieniem tradycji lokalnych
 - udział w konkursach w ww. zakresie
- 7. Wspieranie aktywności lokalnej mającej na celu poszanowanie dziedzictwa kulturowego;**
 - budowaniu klimatu społecznego zrozumienia i akceptacji dla idei ochrony zabytków odczytywanych jako źródło tożsamości, wiedzy i dumy z przeszłości, tradycji, wiedzy o sposobie życia i pracy przodków;
 - gromadzenie materiałów archiwalnych dotyczących Gminy Rakszawa

6. Instrumenty realizacji programu opieki nad zabytkami

Realizacja *Programu* będzie się odbywała poprzez wskazane zadania gminy na rzecz osiągnięcia priorytetów w nim przyjętych. Podstawowe instrumenty realizacji *Programu* są następujące:

- 1) Instrumenty prawne, wynikające z przepisów ustawowych, w szczególności dotyczących zagospodarowania przestrzennego, wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków cennych obiektów będących własnością gminy, a także wykonywanie decyzji administracyjnych, np. wojewódzkiego konserwatora zabytków;
- 2) Instrumenty finansowe, w tym w szczególności polegające na finansowaniu prac konserwatorskich i remontowych przy obiektach zabytkowych, korzystanie z programów uwzględniających finansowanie z funduszy europejskich oraz dotacje;
- 3) Instrumenty koordynacji, m.in. poprzez realizację projektów i programów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w *Wojewódzkim Programie Opieki nad Zabytkami, Planach odnowy miejscowości, Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Rakszawa, Miejscowym Planie Zagospodarowania Przestrzennego*;
- 4) Instrumenty społeczne poprzez działania edukacyjne i promocyjne, współdziałanie z lokalnymi organizacjami społecznymi;
- 5) Instrumenty kontrolne poprzez aktualizację Gminnej Ewidencji Zabytków;

7. Zasady oceny realizacji programu opieki nad zabytkami

W odniesieniu do gminnego programu opieki nad zabytkami *Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* stanowi:

- 1) realizacja programu poddana będzie ocenie Rady Gminy Rakszawa po upływie dwóch lat od jego uchwalenia. Bowiern z realizacji programu Wójt sporządza co 2 lata sprawozdanie, które przedstawia Radzie Gminy;
- 2) sprawozdanie z realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami będzie przekazywane Generalnemu Konserwatorowi Zabytków i Podkarpackiemu Wojewódzkiemu Konserwatorowi Zabytków.

Program zostanie udostępniony do publicznej wiadomości na stronie internetowej Gminy Rakszawa (www.rakszawa.pl)

8. Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami

Zapisy art. 71 *ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* określają, że w zakresie sprawowania opieki nad zabytkami osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna posiadająca tytuł prawny do zabytku wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego finansuje prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy tym zabytku.

Sprawowanie opieki nad zabytkami, w tym finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku, do którego tytuł prawny posiada jednostka samorządu terytorialnego, jest zadaniem własnym tej jednostki.

Zgodnie z art. 73 ustawy osoba fizyczna, jednostka samorządu terytorialnego lub inna jednostka organizacyjna, będąca właścicielem bądź posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru albo posiadająca taki zabytek w trwałym zarządzie, może ubiegać się o udzielenie dotacji celowej z budżetu państwa na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy tym zabytku.

Zgodnie z art. 74 ustawy dotacja na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru może być udzielona przez:

- 1) ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego ze środków budżetu państwa, z części, której dysponentem jest ten minister;
- 2) wojewódzkiego konserwatora zabytków ze środków finansowych z budżetu państwa w części, której dysponentem jest wojewoda.

Zgodnie z art. 81 w trybie określonym odrębnymi przepisami dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru może być udzielona przez organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale. W dniu 15 stycznia 2013 roku Rada Gminy Rakszawa podjęła uchwałę Nr XXIX/133/13 w sprawie zasad i trybu udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków.

Uchwała określa:

- warunki ubiegania się o dotację na sfinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków;
- rodzaj danych i informacji, które należy zawrzeć we wniosku o dotację;
- tryb postępowania z wnioskiem o udzielenie dotacji;
- postanowienia, jakie winna zawierać umowa o udzielenie dotacji;
- zasady rozliczania, kontroli wykorzystania i zwrotu dotacji;
- sposób ewidencjonowania i upowszechniania informacji o udzielonych dotacjach.

Poniżej przedstawiono możliwe źródła finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku. Zasadne jest sprawdzenie możliwości ubiegania się o wsparcie w instytucjach każdorazowo przed złożeniem wniosku.

Możliwości pozyskania środków finansowych na zadania związane z ochroną i opieką nad zabytkami z:

- 1) budżetu Gminy Rakszawa mogą być udzielane dotacje celowe na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, jeżeli zabytek znajduje się na stałe na obszarze Gminy Rakszawa.

Wnioski o udzielenie dotacji kieruje się do Wójta Gminy Rakszawa w terminie przez niego wyznaczonym i ogłoszonym w Biuletynie Informacji Publicznej oraz na tablicy ogłoszeń Urzędu Gminy (*Uchwała Nr XXIX/133/13 z dnia 15 stycznia 2013 roku Rady Gminy Rakszawa w sprawie zasad i trybu udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków*).

- 2) Rady Powiatów (budżet powiatów);
- 3) Sejmik Województwa (budżet województwa);

- 4) Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (ze środków finansowych z budżetu państwa w części, której dysponentem jest wojewoda);
- 5) Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego (ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego) oraz innych ministrów;
- 6) Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej;
- 7) Środki Unii Europejskiej i inne środki pomocowe (m.in. PROW na lata 2014-2020, RPO na lata 2014-2020)
- 8) Fundusz Kościelny w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji
Dotacje z Funduszu Kościelnego są udzielane wyłącznie na remonty i konserwację zabytkowych obiektów o charakterze sakralnym i to tylko na wykonywanie podstawowych prac zabezpieczających sam obiekt (w szczególności remonty dachów, stropów, ścian i elewacji, osuszanie i odgrzybianie, izolację, remonty i wymianę zużytej stolarki okiennej i drzwiowej, instalacji elektrycznej, odgromowej, przeciwwłamaniowej i przeciwpożarowej itp.). Z Funduszu nie finansuje się remontów i konserwacji obiektów towarzyszących (takich jak np.: dzwonnice wolnostojące, krzyże) ruchomego wyposażenia obiektów sakralnych (takich jak np.: obrazy, ikonostasy, stalle, epitafia, szaty i naczynia liturgiczne, instrumenty muzyczne, dzwony) oraz otoczenia świątyni, a także stałych elementów wystroju wewnątrz (takich jak np.: polichromie, freski, witraże i posadzki).

Bibliografia

Akty prawne:

1. Ustawa z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2014r., poz. 1446 z późn. zm.)
2. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2016 r., poz. 446 ze zm.)
3. Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2016r., poz. 778 z późn. zm.),
4. Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (Dz. U. z 2016 r., poz. 290 z późn. zm.),
5. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2017 r., poz. 519),
6. Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2016 r., poz. 2134 z późn. zm.),
7. Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2016 r., poz. 2147 z późn. zm.),
8. Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. z 2001r., nr 13, poz. 123 z późn. zm.),
9. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz. U. z 2016 r., poz. 1817 z późn. zm.),
10. Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz. U. z 2012 r., poz. 987 z późn. zm.),
11. Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 2012, poz. 642 z późn. zm.),
12. Ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dz. U. z 2016 r., poz. 1506 z późn. zm.),
13. Rozporządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 roku, w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granice niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2011 r., nr 113, poz. 661),
14. Decyzja Nr A-433 Podkarpackiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Przemyślu z dnia 14.10.2010r. w sprawie wpisania zabytku nieruchomego do rejestru zabytków,
15. Decyzja Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 16.09.2010r.
16. Decyzja Nr A-26 Podkarpackiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Przemyślu z dnia 21.09.2000r. w sprawie wpisania dobra kultury do rejestru zabytków;
17. Decyzja Nr A-1022 Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Rzeszowie z dnia 26.06.1979 roku w sprawie wpisania dobra kultury do rejestru zabytków;
18. Decyzja Nr 1206 Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Rzeszowie z dnia 14.09.1989 roku w sprawie wpisania dobra kultury do rejestru zabytków;
19. Decyzja Nr A-1218 Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Rzeszowie z dnia 8.06.1990 roku w sprawie wpisania dobra kultury do rejestru zabytków;
20. Decyzja Nr B-399 Podkarpackiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Przemyślu z dnia 2.03.2011r. w sprawie wpisania do rejestru zabytków ruchomych;
21. Decyzja Nr A-1209 Podkarpackiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Przemyślu z dnia 30.12.2013r. w sprawie wpisania do rejestru zabytków nieruchomych;
22. Decyzja Nr B-637 Podkarpackiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Przemyślu z dnia 15.01.2014r. w sprawie wpisania do rejestru zabytków ruchomych;

Programy, plany, strategie:

1. Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004-2013, Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020;
2. Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030,
3. Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020,
4. Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2014-2017,
5. Strategia Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2020,
6. Regionalny Program Operacyjny Województwa Podkarpackiego 2014-2020,
7. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego opracowany w 2002r.;
8. Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami w Województwie Podkarpackim na lata 2014-2017;
9. Program Rozwoju Kultury w województwie podkarpackim na lata 2010-2020;
10. Program Rozwoju Powiatu Łańcuckiego do 2020;
11. Miejscowy Planu Zagospodarowania Przestrzennego pod tereny produkcyjno – usługowe „Browar” w miejscowości Rakszawa, gmina Rakszawa - część 1A, opr. 2015;
12. Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Rakszawa, Violetta i Adam Błotko, Rakszawa 2001r.;
13. Studium Uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Rakszawa. Uwarunkowania kulturowe. Violetta i Adam Błotko, Rakszawa 2001r.;
14. Studium historyczno-architektoniczne Karczmy na tzw. „Rąbanym Gościńcu” w Rakszawie, Violetta i Adam Błotko, Rakszawa 2001r.;
15. Skrócone Studium historyczno-architektoniczne Zespołu Pałacu Myśliwskiego w Julinie. Muzeum Zamek w Łańcucie, Violetta Błotko, Rzeszów 1997;
16. Gminna Ewidencja Zabytków Gminy Rakszawa;
17. Program Ochrony Środowiska dla Gminy Rakszawa na lata 2013-2016 z uwzględnieniem lat 2017-2020;
18. Plan Odnowy Miejscowości Rakszawa na lata 2010-2018;
19. Plan Odnowy Miejscowości Węgliska na lata 2013-2020;
20. Plan Odnowy Miejscowości Wydrze na lata 2008-2015;

Publikacje, czasopisma

1. Mapa katastralna Rakszawy 1855, WAP w Rzeszowie,
2. Mapa katastralna Brzozy Królewskiej 1854, sygn. 134;
3. *Rakszawskie Aktualności* nr 53 z 1998r.;
4. Szkice o gospodarce panów na Łańcucie, Łańcut 1972-Mapa przeglądowa dóbr Ordynacji Potockich, I. Rychlikowa;
5. Leżajska pannificyna klasztorna w XVIII wieku i subiektywizm okoliczne /w/ Studia z dziejów przemysłu, t.1, J. Burszta, F. Kotula, Wrocław 1961r.;
6. Ocalić od zapomnienia, pr. zbiorowa, Żołynia 1995r.;
7. Dzieje Żołyni, red. W. Bonusiak, Żołynia 1998r.;
8. Gospodarka leśna w posiadłościach Ordynata Łańcuckiego (1918-1939). M. Kozaczka, *Kwartalnik Historyczny* 3(1994), AGAD, Kartografia, t. 463/2;
9. **Muzeum Zamek w Łańcucie**, V. Błotko, Zespół folwarczny w Julinie. Rys historyczny, Rzeszów 1997.

Portale internetowe

1. <http://www.unesco.pl/?id=290>, z dnia 30.03.2017r.
2. http://www.nid.pl/pl/informacje_ogolne/Zabytki_w_Polsce/Pomniki_historii/, z dnia 30.03.2017r.
3. http://www.nid.pl/pl/informacje_ogolne/Zabytki_w_Polsce/Parki_kulturowe/Zestawienie_parkow/miejsc.php?ID=30, z dnia 30.03.2017r.

Załączniki:

Załącznik nr 1:

Zabytki nieruchomości wpisane do rejestru zabytków znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków

ZABYTKI NIEMUCHOME WPISANE DO REJESTRU ZABYTKÓW ZNAJDUJĄCE SIĘ W WOJEWÓDZKIEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW					
Lp.	Miejscowość	Obiekt / zespół obiektów	Numer rejestru	Data wpisu	Nr ewidencyjny działek
1	Rakszawa	Zespół kościoła parafialnego pw. Podwyższenia Krzyża Św. w Rakszawie 1) Kościół parafialnego pw. Podwyższenia Krzyża Św. 2) Dzwonnica	A-433	14.10.2010 r.	dz. nr ewid. 5893
2	Rakszawa	Karczma na tzw. „Rąbanym Gościńcu” 1) Karczma 2) Budynek gospodarczy	A-26	21.09.2000 r.	dz. nr ewid. 4367
3	Rakszawa	Dom nr 1644	A-1209	30.12.2013 r.	dz. nr ewid. 7038/1
4	Wydrze	Dawny Zespół Myśliwski Julin 1) pałacyk myśliwski, drewn. 2) służbówka, drewn. 3) kuchnia, drewn. 4) lodownia, drewn. 5) park 6) aleja modrzewiowa	A-841	26.06.1979 r. 16.12.1996r. 19.10.2007r.	dz. nr ewid. 5/13, 5/14, 1214, 1211, 1196
5	Wydrze	Zespół folwarczny „Brzoza” w Julinie 1) budynek folwarczny, 2) rządówka, 3) stodoła, drewn.-mur.,	A-1206 A-1218	14.09.1989 r. 8.06.1990 r.	dz. nr ewid. 5/2, 5/4, 1214/1, 1214/2, 1214/3
6	Wydrze	Teren dawnego folwarku „Brzoza” w Julinie	A-1218	8.06.1990 r.	dz. nr ewid. 5/2, 5/4, 5/3, 1214/1, 1214/2, 1214/3
7	Wydrze	Kapliczka	A-243	15.01.2008 r.	dz. nr ewid. 5/4

wg stanu na dzień 31.03.2017r

Zabytki nieruchome z terenu gminy Rakszawa nie wpisane do rejestru zabytków

ZABYTKI NIERUCHOME Z TERENU GMINY RAKSZAWA NIE WPISANE DO REJESTRU ZABYTKÓW					
Lp.	Lokalizacja	Obiekt / zespół obiektów	Materiał	Datowanie	Nr ewid. działki
1.	Rakszawa	Układ przestrzenny wsi	nie dotyczy	XIV-XIX w.	-----
2.	Rakszawa	Ogrodzenie w Zespole Kościoła Parafialnego pw. Podwyższenia Krzyża Św. w Rakszawie	mur/metal	pocz. XX w.	5893
3.	Rakszawa	Kaplica cmentarna	murowana	pocz. XX w.	5894/3
4.	Rakszawa	Kapliczka	drewniana	ok. XIX w.	7331/9
5.	Rakszawa	Kapliczka	kamienna	1926 rok	4332/1
6.	Rakszawa	Kapliczka	murowana	ok. 1890 r.	4141/2
7.	Rakszawa	Krzyż z szafką	drewniany	XIX w.	4136/2
8.	Rakszawa	Figura Matki Bożej	murowana	1939 r.	5894/4
9.	Rakszawa	Kapliczka	murowana	początek XIX w.	5562/1
10.	Rakszawa	Kapliczka	drewniana	ok. 1890 r.	2162
11.	Rakszawa	Kapliczka	murowana	po 1900 r.	160/2
12.	Rakszawa	Krzyż	drewniany	początek XX w.	7292
13.	Rakszawa	Pozostałości bramy wjazdowej w zespole pałacowym	murowane	przełom XIX i XX w.	8493/1, 8494
14.	Rakszawa	Pozostałości parku krajobrazowego z aleją wjazdową w Zespole Pałacowym	nie dotyczy	XIX w.	7184/2
15.	Rakszawa	Dom nr 1609	drewniany	1948 r.	7182/1
16.	Rakszawa	Dom nr 1610	drewniany	1959 r.	7183
17.	Rakszawa	Dom nr 1612	drewniany	1947 r.	7178/1
18.	Rakszawa	Dom nr 117 B	drewniany	XX w.	7514/1
19.	Rakszawa	Dom nr 128	drewniany	1947 r.	7006/3
20.	Rakszawa	Dom nr 131	drewniany	1933 r.	7812
21.	Rakszawa	Dom nr 303	murowany	XX w.	6885/4
22.	Rakszawa	Dom nr 1636	murowany	1945 r.	7087
23.	Rakszawa	Dom nr 309	murowany	1914 r.	6883/2
24.	Rakszawa	Dom nr 1643	murowany	1928 r.	7054/1
25.	Rakszawa	Dom nr 345	drewniany/cegła	1930 r.	6433/2
26.	Rakszawa	Dom nr 363	drewniany	1917 r.	6388
27.	Rakszawa	Dom nr 443	drewniany/murowany	1963 r.	5610/3
28.	Rakszawa	Dom nr 1060	drewniany	1945 rok	955
29.	Rakszawa	Dom nr 1446	murowany	1900 r.	6544/1
30.	Rakszawa	Dom nr 1496	drewniany	1948 r.	6622/1
31.	Rakszawa	Dom nr 1616	drewniany	1929 r.	7963
32.	Rakszawa	Dom nr 1479	drewniany	1947 r.	6600
33.	Rakszawa	Dom nr 1481	drewniany	1947 r.	6604/1

Lp.	Lokalizacja	Obiekt / zespół obiektów	Materiał	Datowanie	Nr ewid. działki
34.	Rakszawa	Stodoła nr 1506	drewniany	1900 r.	6691/1
35.	Rakszawa	Dom nr 1626	murowany	1957 r.	7174/1
36.	Rakszawa	Fabryka włókiennicza-willa dyrektora	murowany	1907 r.	6637/8
37.	Rakszawa	Młyn wodny	drewniany	1949 r.	7579/4
38.	Wydrze	Ujęcie wody w zespole pałacyku myśliwskiego	murowany	1880 r.	5/8
39.	Wydrze	Leśniczówka w zespole leśniczówki	murowana	1907 r.	1207
40.	Wydrze	Suszarnia w zespole leśniczówki	murowana	1907 r.	1207
41.	Wydrze	Budynek gospodarczy w zespole leśniczówki	drewniana	1907 r.	1207
42.	Wydrze	Gajówka w zespole leśniczówki	murowana	1968 r.	1229/2
43.	Wydrze	Gajówka "Marysin"	drewniana	1960 r.	1166/1
44.	Wydrze	Gajówka nr 271	drewniana	1920 r.	1200/2
45.	Wydrze	Krzyż	murowany	1932 r.	144
46.	Wydrze	Kaplica	murowana	1959 r.	644
47.	Wydrze	Kapliczka szafkowa	drewniana	początek XX w.	1183
48.	Wydrze	Głaz	nie dotyczy	1941 r.	1183
49.	Wydrze	Dom nr 56	drewniany	1959 r.	333
50.	Wydrze	Stodoła nr 56	drewniana	1959 r.	333
51.	Wydrze	Obora nr 56	drewniana	1959 r.	333
52.	Węgliska	Figura Chrystusa Frasobliwego	drewniana	pocz. XX w.	195/13
53.	Węgliska	Krzyż	drewniany	po 1900 r.	860/4
54.	Węgliska	Szkoła Podstawowa	murowana	1970 r.	194/1

wg stanu na dzień 31.03.2017r.

Zabytki archeologiczne z terenu gminy Rakszawa nie wpisane do rejestru zabytków.

Zabytki archeologiczne z terenu gminy Rakszawa nie wpisane do rejestru zabytków					
Lp.	Lokalizacja	Numer stanowiska w miejscowości	Obszar AZP / numer stanowiska na obszarze AZP	Typ stanowiska	Chronologia
1.	Rakszawa	1	101-78/4	Ślad osadnictwa	Kultura ceramiki sznurowej
2.	Rakszawa	2	101-78/5	Ślad osadnictwa	Epoka kamienia
3.	Rakszawa	3	100-78/1	Ślad osadnictwa	Kultura ceramiki sznurowej
4.	Rakszawa	4	100-78/2	Obozowisko	Epoka kamienia
5.	Rakszawa	5	100-78/3	Obozowisko	Neolit
6.	Rakszawa	6	100-78/4	Obozowisko	Późny mezolit
7.	Rakszawa	7	100-78/5	Obozowisko	Neolit
8.	Rakszawa	8	101-79/5	Ślad osadnictwa Punkt osadniczy	Neolit Epoka brązu, kultura łużycka
9.	Rakszawa	9	101-79/6	Punkt osadniczy	Kultura przeworska Późny okres wpływów rzymskich
10.	Rakszawa	10	101-79/7	Punkt osadniczy	Kultura łużycka Kultura przeworska Późny okres wpływów rzymskich
11.	Rakszawa	11	101-79/8	Ślad osadnictwa	Kultura pradziejowa, nieokreślona
12.	Rakszawa	12	101-79/9	Punkt osadniczy	Kultura trzebieńska
13.	Rakszawa	13	101-79/10	Ślad osadnictwa	Kultura łużycka
14.	Rakszawa	14	101-79/11	Ślad osadnictwa	Epoka kamienia
15.	Rakszawa	15	101-79/12	Ślad osadnictwa	Neolit
16.	Rakszawa	16	101-78/26	Urządzenie gospodarczo-produkcyjne	Kultura nieokreślona
17.	Rakszawa	17	101-78/27	Ślad osadnictwa	Wczesny okres epoki brązu
18.	Rakszawa	18	101-78/28	Ślad osadnictwa	Epoka kamienia
19.	Rakszawa	19	100-78/7	Osada	Wczesny okres epoki brązu
20.	Rakszawa	20	100-78/8	Ślad osadnictwa	Neolit
21.	Rakszawa	21	100-78/9	Ślad osadnictwa	Kultura nieokreślona
22.	Rakszawa	22	100-78/10	Ślad osadnictwa	Kultura nieokreślona
23.	Rakszawa	23	100-78/11	Osada	Wczesny okres epoki brązu
24.	Rakszawa	24	100-78/12	Ślad osadnictwa	Epoka kamienia
25.	Rakszawa	25	100-78/13	Ślad osadnictwa	Epoka kamienia
26.	Rakszawa	26	100-78/14	Osada	Kultura pucharów lejkowatych
27.	Rakszawa	27	99-78/3	Kopiec ziemny	Kultura nieokreślona
28.	Rakszawa	28	100-78/15	Ślad osadnictwa	Kultura nieokreślona
29.	Rakszawa	29	100-78/16	Ślad osadnictwa	Kultura nieokreślona Grupa tamobrzeska
30.	Rakszawa	30	100-78/17	Ślad osadnictwa	Kultura nieokreślona Okres średniowiecza

Lp.	Lokalizacja	Numer stanowiska w miejscowości	Obszar AZP / numer stanowiska na obszarze AZP	Typ stanowiska	Chronologia
31.	Rakszawa	31	100-78/18	Ślad osadnictwa	Kultura trzciniecka
32.	Rakszawa	32	100-78/19	Obozowisko	Epoka kamienia
33.	Rakszawa	33	100-78/20	Ślad osadnictwa	Mezolit
34.	Rakszawa	34	100-78/21	Ślad osadnictwa	Kultura nieokreślona
35.	Węgliska	1	100-78/23	Osada	Kultura mierzanowicka
36.	Węgliska	2	100-78/24	Ślad osadnictwa	Kultura nieokreślona
37.	Węgliska	3	100-78/25	Ślad osadnictwa	Kultura nieokreślona
38.	Węgliska	4	100-78/26	Ślad osadnictwa	Kultura nieokreślona
39.	Węgliska	5	100-78/27	Ślad osadnictwa	Epoka kamienia
40.	Węgliska	6	100-78/28	Ślad osadnictwa	Epoka kamienia
41.	Węgliska	7	100-78/29	Osada	Kultura nieokreślona
42.	Wydrze	1	99-79/1	Obozowisko	Mezolit
43.	Wydrze	2	99-79/2	Ślad osadnictwa	Neolit
44.	Wydrze	3	100-79/12	Ślad osadnictwa	Kultura nieokreślona
45.	Wydrze	4	100-79/13	Osada	Kultura pucharów lejkowatych
46.	Wydrze	5	100-79/14	Ślad osadnictwa	Kultura nieokreślona
47.	Wydrze	6	99-79/16	Ślad osadnictwa	Epoka kamienia
48.	Wydrze	7	99-79/17	Ślad osadnictwa	Epoka kamienia
49.	Wydrze	8	99-79/18	Ślad osadnictwa	Epoka kamienia

(wg stanu na marzec 2017r).

Wykaz skrótów:

AZP- Archeologiczne Zdzjęcie Polski

